

működésében két indíték vezérelte: "az a vágy, hogy Magyarországnak a tudomány előbbrevitelében való szerepe iránt bizalmat ébresszen, és az a hő óhajtás, hogy érdeklődést keltsen szülőhazájában az orientalista bűvárlatok iránt". [24] Ennek megfelelően a tudományos világ képbe vett képviselőit tiszteletre méltó szaktekintélyeknek állította be, akik a szintén tiszteletre méltó, hősies Csomát nemcsak elismerték, hanem nagyra is becsülték – akárcsak a tiszteletre méltó Kelet-indiai Társaság óvatos főtisztviselői, akik a hozzájuk fordult, magyar anyanyelvű idegent lovagias elbánásban részesítették. Kegyes szépítő egyszerűsítését kora szellemének tulajdoníthatjuk. Mai gondolat- és írásszabadságunkban azonban nem kell, hogy felüljünk neki. Emigrációt takaró keleti eredetkutatása során Csomának mindig csak átmenetileg és csak roppant áron sikerült minimális vagy annál alig nagyobb anyagi és idegenrendészeti biztonságra szert tennie, éppen az általános tudományos érdeklődés ernyedtsége és a britindiai bürokraták zsugorisága miatt. Testi-lelki traumáinak sokasodása megakadályozta, hogy kiegyensúlyozott emberként lépjen fel. Ha nála erkölcsi erényeken felül valós szellemi értéket keresünk, mint Széchenyi István, azt nem nagydobra vert hazafias ideológiájában, hanem a tények aprólékos megfigyelésében és tiszteletben tartásában találjuk meg. A jelen dolgozat ennek a Dukának korántsem ellentmondó meggondolásnak hódol.

* A KCSSKME "Kőrösi Csoma Sándor és tudományos műhelyeink" c. kötetében közölt dolgozat bővített, átdolgozott kiadása

UTALÁSOK ÉS JEGYZETEK

- [1] 1988. *A Guide to Source Materials in the India Office Library and Records for the history of Tibet, Sikkim and Bhutan 1765–1950*. London: The British Library. Három Csomá-hivatkozása: IOR F/4/987 [Board's Collections N° 27719 (87)] a magyar utazó befogadásáról és továbbengedéséről 1824–1825-ben; IOR F/4/1181 [Board's Collections N° 30743/10] havi 50 rúpia megajánlásáról irodalmi kutatásokra Bisavarban 1827 májusa és 1829 decembere között; IOR MSS Eur B 294, amely egy ismeretlen barátához [Csorja Ferenchez] Temesvárról 1819 szeptember 1-én intézett levelet tartalmaz. Az alapos munkának egyik Csomá-szemponthú fogyatéksága az, hogy – akárcsak a többi index – nem mutat rá a székely tibetista fordítói kihasználására, noha az az egyébként nem mellőzött, N° 30743/9-es szabáthúti dossziéből világosan kidomorodik. Az 'IOR-ról' (*Indian Office Records*) annyit, hogy letéteményese, az egykori londoni Indiai Minisztérium állandóan gyarapodó könyvtára (India Office Library and Records / The British Library at Blackfriars, London) 1998 áprilisa és szeptembere között költözött a Waterloo Pályaudvar környéki, Orbit House-ként ismert kietlen épületből a nemzeti könyvtár új, St. Pancras Pályaudvar melletti központjába. Bethlenfalvy Géza – aki engem pár hónappal megelőzve, nálam nagyobb időrafordítással és szintén több lépésben kutatott benne még Blackfriarsban – 1992-ben nagy vonalakban már beszélt az Igazgató Szék érdekességéről Kovácsnán anélkül, hogy megadta volna a szóba hozott akták jelzeteit vagy célzott volna a kinnauri vonatkozásokra is. (1993. "Új levéltári források Kőrösi Csoma indiai útjáról." Pp. 42–50 in *Kőrösi Csoma Sándor nyomdokain*, szerk. Pábián Ernő. Kovácsna-Csomakőrös: KCsSKME.) Az általam most tárgyalt anyag javarészt Kalkuttából befutó iratmásokból tevődik össze, amelyeknek kiemelése annak tulajdonítható, hogy himalájai (határmenti), tehát diplomáciailag kényes fejleményekről hozott döntésekkel foglalkozik. IOR jelzetei: F/4/987 [N° 27719 (87)]; F/4/1181 [N° 30743 (9–10)]; F/4/1374 [N° 54890]; F/4/1384 [N° 55154]; F/4/1511 [N° 59590]; F/4/1529 [N° 60524].

A kútfőről és intézményi keretéről röviden a következőket mondhatjuk.

a. A Keletindiai Társaság /1709-től 1833-ig a 'United Company of Merchants of England trading to the East-Indies'/ 1600-ban alapított jogelődjének a Jöreménységfoktól a Magellán-szorosig elnyert kereskedelmi monopóliumát igyekezett megtartani és gyümölcsöztetni. Miután holland versenytársai a Fűszerszigetek és a Maláj-félsziget térségéből kiszorították, elsősorban az Indiai Alkontinens pamutáru importjára és újra-exportjára, valamint a kínai tea-kereskedelmre rendezkedett be, majd tevékenységét fokozatosan más áru-alapokra is kiterjesztette. Az indiai belviszályokat kihasználva, Bengália, Bihár és Orissza bekebelezésével a XVIII. sz. második felében komoly szárazföldi hatalommá vált. Indiában három elnökséget tartott fenn /'Presidencies' of Bombay, Madras and Calcutta/, de több kisebb kereskedelmi központtal /'factories'/ is rendelkezett és fennhatósága alá vont egy egész sor védettnek nyilvánított államot /'protected states'/, így Radzsputánát, Pandzsábot, Kasmirt, Közép- és Nyugat-Indiát, Hájderabádot, Májzort és Travankort.

b. Londonból az Igazgató Szék /'Court of Directors', Igazgatók Tanácsa/ irányította, amelynek 24 tagját a részvényesek /'Court of Proprietors', Tulajdonos Szék, Tulajdonosok Tanácsa/ évente választás útján jelölték ki. Ennek a vezénylő testületnek feladata abból állt, hogy biztosítsa /'managing'/ a társaság tengerentúli vezetését és kereskedelmét; mind belföldön, mind külföldön megfelelő civil, katonai, tengerészeti és kereskedelmi alkalmazottakat vegyen fel és azokat ellenőrizze; gondoskodjék a brit kormánnyal való együttműködésről. (Ez utóbbi pontot illetően megjegyezhetjük, hogy pártfogása fejében a Keletindiai Társaság rendszeresen alacsony kamatú kölcsönökkel segítette a brit állami költségvetést, az állam pedig törvénycsomagokkal /'Charter Acts'/, rendelkezésekkel és különleges felügyelő szervének, a 'Board of Control'-nak intézkedéseinek keresztül szabályozta működését. Az általános törvényszékek /'General Courts'/ szintén hallattak magukról ügyes-bajos dolgaiban.)

[Ld. Moir, Martin. 1988. *A General Guide to the India Office Records*. London: The British Library.]

[2] Duka Tivadartól átvéve, annak fordításában ez utóbbiakat Terjék József belefoglalta dokumentációs lajstromába anélkül, hogy kétségbe vonta volna valódiságukat ill. helyességüket / teljességüket, vagy megpróbálta volna azokat más forrás(ok)ból ellenőriz(tet)ni ill. bizonyít(t)ani. (Ld. 1984. *Emlékek Kőrösi Csoma Sándorról*. Budapest: Kőrösi Csoma Társaság-MTAK: 13., 16–19., 31.)

[3] A teljesség a kalkuttai kormány és az Igazgató Szék levelezésének máig katalogizált részére értendő. Nem valószínű, hogy a későbbi jelentés-áramlat sokat foglalkozna Csomával.

[4] Ld. "Kőrösi Csoma Sándor levele J. Prinsephez – Kalkutta, 1835. november 30." P. 135. Terjék, József. *I.m.*

[5] A használt angol terminus: 'detained', amit a franciák pl. 'liberté surveillée'-nek, azaz olyan felügyelet alatt álló szabadsággal fordítanának, amely laza fogsággal egyenértékű, hiszen nem engedélyezi a kijelölt tartózkodási hely elhagyását. Ennek a mozgásszabadság-korlátozásnak szigorúbb válfaja Franciaországban a 'résidence surveillée', vagyis házi fogság, amely Csoma esetében pillanatnyilag sem merült fel.

[6] Magyar részről mellőzött kéziratok levelezésében H.H. Wilsonnal, Ramcomul Sen pl. 1839-ben Csomát könyvtárosi tisztségével is elégedetlennek festi le. [OIOC: MSS Eur E 301/4]

[7] W. Murray és C. P. Kennedy versengését jól szemlélteti pp. 320–324. 1911. *Records of the Delhi Residency and Agency*. Lahore: Punjab Government Press

[8] Ld. Pp. 267, 281, 283–284, 300. Alder, Garry. 1985. *Beyond Bukhara. The Life of William Moorcroft Asian Explorer and Pioneer Veterinary Surgeon 1767–1825*. London: Century.

[9] Az orosz cár Agha Mehdi nevű ügynöke által Randzsit Szinghez intézett jegyzékét. Ld. pl. P. 288. Alder, Garry. *I.m.*, amely kitér Csoma kémkedési gyanúsítására is.

[10] P. 123. Pinn, Fred. 1990. *The Road of Destiny - Darjeeling Letters 1839*. Calcutta: Oxford University Press. [Az érintett dokumentumot a szerző útmutatása nyomán megtaláltam, lefénymásoltattam és így több éve már birtokomban van.]

[11] Ld. Alder, Lory & Dalby, Richard. 1979. *The Dervish of Windsor Castle*. London: Bachman & Turner.

[12] A hivatalos levelezésben a B. H. Hodgson szolgáltatva tibeti irodalomra vonatkozó *made over* (= *handed over into the possession or charge of another*), "odaadományozott", "átengedett", "eljuttatott" jelentésű kifejezés múlt időbe tett igét hordoz ugyan, de nem jelzi, hogy a kérdéses múlt mikor zárul, s tisztázat-

lanul hagyja azt is, hogy az érintett állomány magába foglalja közvetett szerzőmunkákat is vagy nem. William Wilson Hunter 1896-ban megjelent *Life of Brian Houghton Hodgson* c. életrajzából (1991 AES / Delhi reprint) kiderül: (1) az óriási tibeti "buddhista kánont" kitevő Kagyur és Tengyür [bKa' gyur + bsTan 'gyur] sorozatból a nepáli "rezidens" eljuttatott egy kiadást a Fort William Kollégiumnak, amely azt 1829-ben továbbadta a BAT-nak; (2) 1824 decembere táján feladott a BAT-nak több, mint hatvan tibeti kéziratot és egyéb szöveget "abban a reményben, hogy azok tartalmuknál fogván olyan értékeseknek fognak bizonyulni, mint amennyire terjedelmese"; (3) a párizsi Eugène Burnouf szerint a katmandui követ 1824 és 1829 között a megtapsolt ötven szanszkrit kéziratból négyszer több tibeti szöveget küldött a BAT-nak [4x50 > 200].- B.H. Hodgson 1820-ban került Nepálba, ott 1825-től 1833-ig szolgált "Assistant Resident" ranggal és 1833-tól 1843-ig "Resident" minőségben. Szinte teljes diplomáciai tértelenségre kárhozott, nagyon kevés mozgásszabadsággal jellemezhető, tizennégy nepáli évet azzal töltötte ki, hogy a BAT-ot és más intézményeket (College of Fort William, Kalkutta; Royal Asiatic Society, London; India Office Library, London; The Bodleian Library, Oxford; Court of Directors, East India Co., London; Société Asiatique de Paris; Institut de France, Párizs; ...) keleti kéziratokkal, nyomtatványokkal, növény- és állattani, valamint egyéb mintákkal, és saját ezekkel kapcsolatos irományaival árasztotta el. Azt, hogy tibeti nyelvű küldeményei a BAT-nak 1832-ben még vígan folytatódhattak, maga H.H. Wilson tanúsítja Swinton Főutkárhoz 1832. december 26-án intézett (s a jelen dolgozatban fordításban közölt) levelében. Csoma és H. H. Wilson ellentétét az előbbi egy 1823-as sérelmére nyúl vissza, amit az nem álltolt később felháborodott hangnemben írásban is kifejezni és a maga módján megbosszulni. Külön tanulmányt érdemel. Történetét felvázoltam és kommentáltam angolul egy 1997-ben megjelent dolgozatomban: "William Moorcroft's Pioneering Memorandum to the Secretary of the Asiatic Society of Bengal on the Letters, Writing, Language and Culture of Tibet and its Vicinity." Pp. 271–296 in *Recent Research on Ladakh* 7, szerk. Thierry Dodin és Heinz Ráther. Ulm: Ulmer Kulturanthropologische Schriften (9). Róla itt tehát csak annyit, hogy Csomának borzalmas lehetett annyira jó képet vágni 1930-ban sem enyhült brit kiszolgáltatottságához, hogy önként a kalkuttai orientalista "nagyfőnök" karmaiba vesse magát. Szerencsétlen helyzetét realitáinak tűnő éleslátással, de korántsem jóindulattal elemzi H. H. Wilson 1830. december 14-én kelt és ezzel először közreadott levele Swintonhoz. [13] Ezt a fajta visszaélt jól illusztrálja a *Journal of the Asiatic Society of Bengal* [JASB] első évfolyama, amelyet pedig James Prinsep saját zsebéből saját felelősségére szerkesztett és adott ki. Benne (pari passu) a következő cikkeket találjuk: 1. sz.: "Abstract of the Contents of the Dulva, or first portion of the Kah-gyur, from the Analysis of Mr. Alexander Csoma de Kőrös. By H. H. Wilson, Sec. A.S."; 7. sz.: Translation of a Tibetan Fragment, by Mr. Csoma de Kőrös, with Remarks by H. H. Wilson, Sec."; 9. sz.: "Analysis of the Kah-gyur. By H. H. Wilson, Sec. As. Society". Az eredetileg orvos, majd illusztris pénzverdei tisztviselő, autodidakta nyelvész és irodalmár, szanszkritista kiválóság, stb. stb. távozásával a vázolt bitorlás megszűnt. [14] Tekintve, hogy tibetista kutatásait megállapodászerűen kezdetben Moorcroft, majd a brit-indiai kormány pénzelte, Brit-Indiát hirtelen elhagyva azok eredményeit Csoma nem vihette volna jogosan magával: azok a megbízót illették meg. [15] Ld. JASB, 1832. december, Pp. 562–567. [16] J. Prinsep levele W.H. Macnaghtenhez, Kalkutta, 1835. január 5. Ld. pl. Pp. 125–128. Terjék, József. *Op. cit.* [amelyben az 1834-es dátum téves] [17] Ennek a furcsaságnak hátteréről ld. Marczell, P. J. 1997. *I.m.* [18] Már W. W. Hunter idézett, alapos, hőse gyűjtéséről teljességre törekvő, részletes listákat tartalmazó művében sem kap említést, pedig szerzője hozzá a BAT vezetőségének segítségét is igénybe vette. A BAT 1833 áprilisi hivatalos ülésének jegyzőkönyve még felhívta rá a figyelmet, jelentvén [fordításban], hogy "Mr. Csoma de Kőrös bemutatott egy Katalógust a Társaság Könyvtárában található Tibeti Könyvekről avval a javaslattal, hogy belőlük a számos duplumot és több fölös példányt az európai tudós társaságoknak kellene adni." Ehhez "a JASB szerkesztője lábjegyzetben azt a megjegyzést fűzte, hogy "Mihelyt tibeti fontokhoz jutunk, közé fogjuk tenni [folyóiratunkban - 'we shall give insertion'] ezt az értékes katalógust." [JASB. II. 16: 1933 ápr. P. 203.] Ha már itt tartunk, tegyük szóvá azt is, hogy a BAT 1833 júliusi hivatalos ülésének jegyzőkönyvében a

következőképpen fordítható bekezdést találjuk: "Miután újra felhívták a Társaság figyelmét Mr. A. Csoma de Kőrösnek a Kahgyur tartalmáról adott kéziratok összefoglalására [Manuscript Abstract] és összehasonlító Indexére a tibeti és szanszkrit tulajdonnevekről és címekről, ahogy azt a panditok és tibeti lotszavák (fordítók) összeállították [as arranged by], amikor a sákja vallás szent könyveit tibeti nyelven egybegyűjtötték [compiling], elhatároztuk [it was resolved], hogy ezeket a Committee of papers [vezető bizottság] elé utaljuk, határozzon átadásuk időszerezéséről [expediency] a Keleti Fordítási Alap Helyi Bizottságának, ajánlva gyors továbbításukat Angliába kiadás végett azon csatornán keresztül". [JASB, II. 19.: 1933. júl. P. 367.] [19] A 11 oldalas memorandum jelzete Delhiben (National Archives of India, Government of India): Pol 1835 Drft - ... elmosódott sor ... - Secy. Asiatic Society. - Df 5th - Rd 6th January - Cons 15th [vagy 13rd?] Jany - N° 103. Rajta két margón eszközölt beszúrással és két margóra vetített számfejtéssel arra mutat, hogy eredeti kézírral van dolgunk. [20] Ld. J. Prinsep levele Döbrentei Gáborhoz - Kalkutta, 1835. január 20., J. Prinsep 1835. január 25. levele Esterházy Pálhoz; "Kőrösi Csoma Sándor levele Döbrentei Gáborhoz - Kalkutta, 1835. július 18.", "Kőrösi Csoma Sándor levele a nagyenyedi professzorokhoz - Kalkutta, 1835. július 18.", "Esterházy Pál levele J. Prinsephez - London, 1835. augusztus 4.", "Döbrentei Gábor levele J. Prinsephez - Pest, 1835. szeptember 30." [21] Ld. Marczell Péter. 1999. "Csoma újonnan előkerült titulai levelei J. Prinsephez." Pp. 190–202 in *Kőrösi Csoma Sándor és tudományos műhelyeink*, szerk. Gazda József. Kovács: KCSKME. [22] H. H. Wilson titkári irányításával, tehát alantás szerepben, a BAT könyvtárában annak tibeti állományán dolgozott ugyan, mint kormányosztályos segédkönyvtáros, de nem, mint könyvtáros. 1838. május elsején u.o. aztán tényleg könyvtáros lett - egyszerűen könyvtáros, nem főkönyvtáros; főkönyvtáros a BAT-nál nem volt. [23] Kár, hogy a monográfia magyar nyelvű változatában Csoma C.P. Kennedy századoshoz 1825. január 28-án intézett ajánlásában önkényes betoldással az H.H. Wilson nyomán Yangláknak írt Zanglát zanszkári zárdának minősítette. Noha könyve angol nyelvű kiadásában tartózkodott ettől a kozmetikától, magyar jelenkezésével ez utóbbi különösen sok félreértésre adott alkalmat. [24] Ld. P. 22: Stein Aurél. 1913. "Duka Tivadar emlékezete". Budapest: M. Tud. Ak. Emlékbeszédok, XVI/9. Ennek a méltatásnak távlatairól ld. Marczell Péter. 1994. "Kőrösi Csoma Sándor - Duka Tivadar - Stein Aurél láncolata". *Angliai Magyar Tükör* 2, 2: 7–9.]

IRATFORDÍTÁSOK

F/4/987 [N° 27719 (87)]

{Alexander Csoma de Kőrös magyar utazó engedélyt kapott arra, hogy nyelvi és irodalmi kutatásai folytatására továbbutazzék Tibetbe. 500 rúpia szubvencióban részesült (tartalmazza Csoma beszámolóját keleti utazásáról 1820/1822-ben, pp. 25–53) 1824 ápr.– 1826. máj. Ben Pol 1828. dec. 10, 60/1828-29-es fogalmazás, E/4/724 pp 164-166.}

Bengáliai Polit. Oszt. N° 26 – 63 ... ? kelt 1826. máj. 31. – 25 ... ? kelt 1827. július 27.

Egy Magyar Utazó, Mr Alexander Csoma de Kores-nek engedélyezett útjának folytatása Tibetbe, stb. [permitted to prosecute his tour into Thibet &c.]

1826. május 31. keltezésű Politikai Levél Bengáliából: Részlet

Pol. 1824 63 – Cons dec. 24. – n° 69 [?] & 71

A margón jelzett dátumon a Főkormányzó Ügyvivője jelentette nekünk egy

Alexander Csoma de Kőrös nevű európai utazó, magyarországi alattvaló Subathooba érkezését Mr. Moorcroft ajánlóleveleivel, aki az állítások szerint Tibet felé tartott avval a céllal, hogy ez ország nyelvéről és irodalmáról folytasson kutatásokat; mi azt kívántuk, hogy az utazóval szívesen és vendégszeretően bánjanak, de hogy mielőtt továbbutazását engedélyeznék, kívánják meg tőle: adjon írásban egy teljes beszámolót történetéről, múltbeli cselekedetéről és jövő terveiről, hogy lehetővé tegye számunkra valamelyes vélemény alkotását utazása valós céljáról és támogatási és bátorítási igényeiről.

1826. július 27. kelezésű Politikai Levél Bengál ából: Részlet
Pol 1825 Dept 25 — Cons márc. 25. — N° 20 & 22.

Tisztelt Székük egy levél rögzítését találja a margón jelzett dátumon a Megbízott Ügyvivőtől [*Acting Agent*] Delhiben, mellékelve egy másolatát Mr. Csoma de Kőrös, a magyar utazó, (akinek megjelenését Subathoonál előző értesítésünkben jelentettük) levelének teljes beszámolót adván múlt történetéről, és utazásai és kutatásai tárgyairól. Átnézvén ezt a nyilatkozatot, amelyet Mr. Moorcroft és Willock őrnagy tanúskodása megerősít, úgy véljük [*we feel satisfied*]: semmi sem ad alapot arra, hogy Mr De Kőrösnek más jelleget és nézeteket tulajdonítsunk, mint amilyeneket beismer [*avows*], és ennek megfelelően engedélyt adtunk neki tibeti útja [*tour*] megvalósításához. Mivel szintén úgy tűnt, hogy nagyon pénzsegélyre szorul, engedélyeztük 500 sa rupia kiutalását számára, ugyanakkor kikötvén: közölje irodalmi munkálkodásainak [*labours* = fáradozásainak] és vizsgálódásainak eredményeit az Ázsiai Társasággal, és nyújtson segítséget ennek a testületnek, ha felkérlik rá, a tibeti nyelv egy nyelvtana készítésében.

Bengáliai Politikai Tanácskozások, 1824. dec. 24.: Részlet

No 69 Charles Elliott Esq., a Főkormányzó Megbízott Ügyvivője a Nyugati Tartományokban [*Western Provinces*] Swinton Titkár úrnak 1824. december 2. Uram,

Kérem, részesítsen abban a kegyben, hogy a Főkormányzó Excellenciája [*Right Honorable the Governor General in Council*] elé terjeszti Murray hadnagy egy múlt 29-én kelt levele és mellékleteinek csatolt másolatait értesítésül egy Alexander Csoma de Kőrös nevű magyar királyi alattvaló, Tibetbe tartó európai utazó, Subathooba érkezettéről, és hogy tudomására hozzam, miszerint Ő Lordsága ezen úriembert illető rendelkezései láttán [*that finding the receipts of orders from*] jóváhagyta a Helyettes Főfelügyelő Kennedy századosnak küldött utasításait.

2. A Kínai Kormány annyira elzárkózik [*are so jealous of admitting*] európaiak beengedésétől Tatár földre, hogy lehetséges: Mr. Alexander Csoma de Kőröst nem engedhetik Ladakba menni; de biztosra vehetjük: nem fog engedélyt kapni

arra, hogy onnét továbbhaladjon, és noha hangsúlyozni lehet, hogy a Brit Kormánynak nincs köze hozzá, utoljára a mi területünket elhagyó európai lévén, a bennszülöttek brit alattvalónak tekinthetők, és ennél a Kormánytól panaszkodhatják majd be, ha bármiféle helytelen magatartást is tanúsít. Ezért nem éreztem szabadnak magam távozását szentesíteni Subathooból mindaddig, amíg nem kaptam utasításokat a Főkormányzótól.

Delhi — 1824. dec. 2. — Udvariassági formula — Cha-s Elliot (s.k.) a Főkormányzó Ügynöke — Másolatok

Murray hadnagy Helyettes Főfelügy. [*Deputy Supt*] N° 70 Charles Elliott Esq-re, a Főkormányzó Ügyvivőjének a Nyugati Tartományokban, Delhiben. 1824. nov. 29. Uram,

Van szerencsém [*I have the honor*] mellékelni egy nekem címzett levél másolatát Kennedy századostól, amely egy olyan külföldi úriember Subathooba érkezését jelzi, aki Mr. Moorcroft-tól ajánlólevelet hoz magával, erről szintén van szerencsém másolatot küldeni.

2. Remélem, jóváhagyják Kennedy századosnak adott válaszom tartalmát.

Umballah, — 1824. nov. 29. — Udvariassági formula — W. Murray (s.k.), hadnagy és Helyettes Főfelügyelő

[“C. P. Kennedy levele az ambálai parancsnoksághoz - Szabáthu, 1824. november 28.”]

[“Az ambálai parancsnokság levele C. P. Kennedyhez — Ambála, 1824. november 29.”]

[“W. Moorcroft levele C.P. Kennedyhez — Szrinagar (Kasmír), 1823. április 21.”] Elrendelve [*ordered*], hogy a következő válasz irattassék M-r Elliott-nak

Swinton Titkár úr Charles Elliot Esq-re, a Főkormányzó Ügyvivőjének - Delhibe. (1824. dec. 24.)

Uram, Utasítottak [*I am directed*], hogy elismerjem folyó 2-án kelt le-velének vételét, amely jelenti egy Tibetbe tartó, Alexander Csoma de Kőrös nevű Magyar Utazó Subathooba érkezését Mr. Moorcroft egy ajánlólevelével, és feltartóztatását újabb utasításokig.

2. A Főkormányzó teljesen egyetért önnel, hogy ennek az európainak a legkisebb esélye sincs arra, hogy belépni hagyják akár Kínai Tatár földre [*Chinese Tartary*], akár Tibet bármely kínai hatóságok ellenőrzése alá tartozó részébe, és hogy ennek megkísérlése bizonyos fokig érintheti a Brit Kormányt tekintve, hogy a kínai tisztviselők valószínűleg képtelenek különbséget tenni egy magyar és Nagybritannia egy alattvalója között. Talán eljuthatna Ladakba, ha ez egyetlen célja, mint ahogy ezt ki lehet venni Mr. Moorcroft leveléből, de Ő Lordsága aligha teheti fel, hogy elképzelései erre a pontra

korlátozódnak, amelyet az utóbb említett úriember már bejárt és felderített.

3. Mindent egybe vetve a Kormány véleménye az, hogy mielőtt Mr. Alexander Csoma de Koras-t útja folytatására engednék, meg kell kívánni tőle: adjon írásban egy teljes és érthető beszámolót történetéről és múltbeli cselekedeteiről [*past proceedings*] és célkitűzéseiről [*objects*] és jövőt illető terveiről, valamint arról, hogy meddig akarja utazásait és kutatásait folytatni.

Magyarázatot kell kérni arról a Kennedy százados jelezte körülményről is, hogy egy láma csatlakozására vár, aki Tibetbe vezeti.

4. A fenti nyilatkozatot megszerzése után [*when procured*] természetesen a Kormánynak kell továbbítani, és közben a Főkormányzó Ő Lordságának óhaja az, hogy Mr. Csoma de Koras szíves és udvarias bánásmódban részesüljön.

Fort William — 1824. dec. 24. — Udvariassági formula — G. Swinton (s. k.) — Kormánytitkár

Bengáliai Politikai Tanácskozások, 1825. március 25-én: Részlet

C. Elliott Esq-re - a Főkormányzó Ügyvivője (Nyugati Tartományok) Swinton Titkár úrnak — 1825. február 3. — No 20.

Uram,

A Főkormányzó Ő Excellenciájának az ön múlt december huszonnegyedik-i le-
velében közvetített [*communicated*] rendelkezéseinek engedelmeskedvén van
szerencsém [*I have now the honor*] továbbítani most Ő Lordsága megfontolására Mr.
Csoma de Koras múlt huszonnyolcadikán kelt levele másolatát Kennedy századosnak.

2. Kennedy százados úgy festi le ezt az úriembert, mint aki mélyen elmerül tibeti
kéziratok tanulmányozásába, és véleménye szerint M-r de Koras nem utazik poli-
tikai információk szerzésének szándékával.

Udvariassági formula - Cha-s Elliott (s. k.) — a Főkormányzó Ügyvivője — Dehlee
— 1825. febr. 3.

[“Kőrösi Csoma Sándor levele C. P. Kennedyhez — Szabáthu, 1825. január 28.”]

Elrendelve [*ordered*], hogy a következő levél N° 22 irattassék Swinton Titkár úr
nevében C Elliott Esq-re-nek, a Főkormányzó Ügyvivőjének Delhibe (1825. március 25.)

Uram,

Utasítottak, hogy elismerjem folyó 3-án kelt küldeményének [*Despatch*] vételét,
amely előterjeszti [*submitting*] M-r Csoma De Koros saját magáról készített beszám-
olójának másolatát.

2 A levél záró bekezdésben ön azt mondja, hogy Kennedy százados jelenti: M-r De
Koros mélyen elmerül tibeti kéziratok tanulmányozásába és véleménye szerint nem
utazik politikai információ szerzésének szándékával [*not travelling with any view to*

obtain political information]. Az eme személy készítette beszámoló részletes és
körülményekre is kiterjed, meglepően jó angolsággal írt és utalásait M-r Moorcroft-ra és
Willock őrnagyra megerősítik a kérdéses úriember írásban és szóban tett állításai. Ilyen
körülmények között a Főkormányzó nem hajlandó sem gyanakodni, sem más jelleget
vagy célkitűzéseket tulajdonítani az Utazónak, mint amelyeket az beismer. Ezért ő
szabad útja folytatására és a Kormány nem ellenzi, hogy némi kis pénzsegély, mondjuk
négy-ötszáz rúpia utaltassék ki neki, ha ilyen segítségre szüksége van.

3 Mivel Tibet nyelvei és irodalma érdekes kutatási és fejtegetési anyagot
képeznek, a Kormány örülne, ha (végezetül az Ázsiai Társaság számára átutalandó)
összefoglaló jelentést kapna M-r De Korostól azoknak a tibeti műveknek a tar-
talmáról, amelyek birtokában vannak (lásd levele 14. bekezdését) és bármely más-
ról, amelyre ráakad, mely szolgáltatást [*contribution*] méltányosan kérni lehet tőle
a most megadásra indítványozott segítségnek fejében.

3 [elírás 4 helyett!] M-r De Koros-t fel kell még kérni, hogy lépjen érintkezésbe
M-r Wilson-nal, az Ázsiai Társaság Titkárával, tekintve, hogy ez a testület valószínű-
leg igénybe kívánhatja venni szolgálatait egy tibeti nyelvtan szerkesztésére.

Udvariassági formula — G Swinton (s.k.) — Kormánytitkár — Fort William - 1825.
március 25.

Bengáliai Politikai Tanácskozások, 1825. július 15: Részlet

C. Elliott Esq-re, A Főkormányzó Megbízott Ügyvivője a Nyugati Tartományokban
Swinton Titkár úrnak — 1825. május 17. No. 85.

Uram,

Kennedy századoson keresztül volt szerencsém tudatni [*I had the honor to*
communicate] M-r Csoma de Koras-sal a Kormány rendelkezéseit, amelyeket múlt
március 25. levele tartalmazott. Mr. de Koras szerfölött hálásnak mutatkozik az
ötszáz rúpia adományért, amelyet a Főkormányzó szankcionált tekintve, hogy ez
nemcsak igen hosszú időre fedezi szükségleteit, hanem lehetővé teszi számára, hogy
tibeti műveket vásároljon, amelyek tanulmányozására most magát szenteli.

2 Mellékelem Ő Lordsága átnézésére M-r de Koras egy levelét, amely tartalma-
za a birtokában lévő tibeti művek összegezését és más olyanok tartalmát, ame-
lyekről hallott és [vagy] amelyekről szemelvényei vannak.

3 Mr. De Koras most annyira lekötötte az Ő Lordsága nagylelkűsége által, hogy
készítesse megtesz mindent, amire ösztönzik, és engedélyt óhajt kapni, hogy
Kalkuttába mehessen tovább és valamely későbbi időpontban Ő Lordsága elé ter-
jessze munkálkodásait — amely engedélyt bizonyára meg fogja kapni.

Udvariassági formula — C. Elliott (s.k.) — a Főkorm. Ügyvivője — Dehlee — 1825.
május 17.

[“Kőrösi Csoma Sándor levele C. P. Kennedyhez – Szabáthu, 1825 május 5.”]

Mr. Elliott előző értesítésével együtt újra olvastuk a megbízott ügyvivővel folytatott levelezést a Nyugati Tartományokban M-r Csoma de Koros Magyar Utazót illetően, amelyet a Kormány Jegyzőkönyve ezen az Osztályon 1824. dec. 24-én 69-től 71-ig számozva és 1825. március 25-én 20-tól 22-ig számozva rögzített M-r Elliott fenti sürgönyével [Dispatch].

A Főkormányzó megjegyzi, hogy ezek, mint keleti nyelvekkel és irodalommal kapcsolatos iratok, megfelelőbb elbírálásban részesülhetnek a Perzsa Osztályon. Ezért elrendeltetett, hogy az egész levelezés másolatait utalják át a Perzsa Osztálynak további elbírálásra és hogy M-r Csoma De Koros munkálkodásait és kutatásait illetően mostantól kezdve úgy értesíthessék az Ázsiai Társaság Titkárát, amint azt szükségesnek ítélik.

Bengáliai Politikai Tanácskozások – 1825. július 29.: Részlet

A Kormány Perzsa Titkára Irodájától kapott következő iratok itteni rögzítése rendeltetett el.

A. Sterling Esq., a Kormány Perzsa Titkára C. Elliott Esq.-nak, a Főkormányzó Megbízott Ügyvivőjének. 1825. július 22. No 64

Uram,

Utasítottak, hogy M-r Csoma de Koros-t, a Magyar Utazót illető levelezés folytatásaként tudassam önnel: az Ázsiai Társaság felkérte, hogy vegye fel a kapcsolatot ezzel a tudós személlyel; és hogy kívánjam meg: Kennedy századoson keresztül hozza az ő tudomására a fenti körülményt, ugyanakkor lefektetvén: a Kormány kívánsága az, hogy elkövetkező jelentéseit munkálkodásairól és kutatásairól címezze M-r Wilsonnak, aki ennek a testületnek Titkára, és kövesse mindazokat a tanácsokat és javaslatokat, amelyeket tőle kaphat.

Udvariassági formula – A. Sterling (s.k.) – Esq-r Kormánytitkár – Fort William – 1825. július 22.

F/4/1181 [N° 30743 (9)]

[“Tibeti Kormánytiltakozás a simlai Hegyi Államokban utazó brit tisztek tibeti területre való átlépési kísérletei ellen, 1827 márc. - 1828. júl. Ben Pol 1830. nov. 10, 21/1830-31 fogalmazás E/4/729.804”]

P. C. 756 – Bengáliai Politikai O. No 31. – Dept. 21-1830/31 – 30743 / 9 – 1076
A 1828 július 3. keltezésű levél 128. bekezdése.

A tibeti kormány féltékenységét felizgatják a brit tisztek kísérletei a védett Tartomány [protected Territory] határának átlépésére – Vizsgálati Iroda

[Examiner's Office]

Tartalom [öt tétel]

1828. július 3. keltezésű Politikai Levél Bengáliából: Részlet

Június 8-i Tanácsk. No 32 – Június 1. No. 236

A csatoltan feltüntetett keltű Tanácskozásokról rögzített iratok a Delhiben állomásozó Rezidens egy értesítését tartalmazzák, amely fordításban mellékel egy furcsa közlést [singular communication > egyszeri, egyedülálló ...] a Tibeti Kormány néhány tisztjétől a Bussahiriének [to that of Bussahir]. A kérdéses dokumentumból kitűnt, hogy tibeti szomszédaink féltékenységét felizgatták a Hegyekben utazó brit tiszteknek a brit védett területek határa átlépésére tett kísérletei. Ennek a kíváncsi és kutató szellemnek megfékezésére, amely kellemetlen és zavarba ejtő vitákhoz vezethet, a Főkormányzó utasította a Rezidens: utasítsa a Politikai Segédügyvivőt Soobathooban, hogy az szóban adja értesítésére minden Hegyekben utazni kívánó brit civil és katonai tisztnek: szigorúan tilos nekik a védett terület határa túlhaladásával megpróbálkozni. Ő Lordsga kijelentette továbbá, hogy a Politikai Segédügyvivő felelős lehet ezeknek a rendelkezéseknek betartásáért.

Bengáliai Politikai Tanácskozások, 1827. június 8.: Részlet

No 32. Sir C T Metcalfe Bart. Rezidens Delhiben – Stirling Megbízott Titkár úrnak (1827. április 15.)

Uram,

Van szerencsém átutalni a Hegyi Ügyek Helyettes Főfelügyelője egy értesítésének másolatát, hogy a Főkormányzó Ő Excellenciája rendelkezék felőlük.

2. Annak az időnek rövidségére való tekintettel, amely rendelkezésre áll mielőtt Ő Lordsga parancsait megkaphatjuk, lemondok bármiféle utasítás sürgetéséről is Murray százados számára az előterjesztett tárgyban. Ajánlani fogom különben, hogy tegyenek intézkedéseket azon természetes kíváncsiság és kutatás gyakorlásának megzabolázására, amely ingerli féltékeny szomszédaink gyanakvását, és valószínűleg riadtságot és vitákat idézhet elő.

Udvariassági formula – C T Metcalfe (s.k.) – Delhi Rezid. – 1827. április 15.

Murray százados, a Hegyi Ügyek Helyettes Főfelügyelője, Sir Charles Metcalfe Bart Rezidensnek Delhiben (1827. április 4.)

Uram,

Van szerencsém másolatot mellékelni Mr Csoma, a most Soobathooban tartózkodó magyar utazónak egy leveléről segédemnek, Kennedy századosnak, amely egy Guree kormányzójának a Bushuhr Adminisztrációhoz intézett sürgönye [dispatch] lényegét adja.

2. Mivelhogy az utóbbi években több kísérlet történt a Hegyeket egészségi okokból és

szórakozásból látogató tisztek és úriemberek részéről arra, hogy átlépjék a kínai határt, talán időszerűnek lehet tartani egy olyan gyakorlat megismétlődésének megakadályozását, amely felizgatta a tibeti tisztek féltékenységet és kiváltotta tiltakozásukat.

3. Jelenleg egy úriemberekből álló csoport behatolni készül Bushuhr Tartománynak a tibeti határt szegélyező Sutledge-n túli részébe, és kérem, tiszteljen meg utasításaival arra vonatkozóan, meddig megfelelő látogatóknak és másoknak megengedni [*submitt?*], hogy átkeljenek a Sutledge-n és esetleg kellemetlen vitákba sodorjanak minket és Bushuhr-t a kínaiakkal és a Lhászai Hatóságokkal. [érthetlenségig nyakatekert: rosszul másolt mondat?]

Udvariassági formula – W-m Murray (s.k.) – Helyettes Főfelügyelő – Camp Panjore – 1827. április 4.

[Kőrösi Csoma Sándor] C. P. Kennedy századosnak (1827. március 25.)

Uram,

Van szerencsém ön elé fektetni annak a tibeti levélnek tartalmát, amelyet néhány nappal ezelőtt nekem küldött; de mielőtt rátérnék erre, hadd tegyek néhány megjegyzést róla. A betűk szépek [*fine*], de a helyesírás helyenkint rossz. A levélben nincs pontos dátum – így végződik: a hónap a határőrséggel megbízott rangidős tiszt által megadott napján. Értesüléseim szerint ez a levél nem jött se Ladakból, se Lhászából, hanem Garból vagy Gureeből; azoknak az embereknek vezére küldte, akik Tibet pusztáit Lhasza nagy Lámájától bérlik. Nem íródott megfelelő tisztelettel, mivel nem leltem tisztázásra azokról a pontokról, amelyeket nem találtam egyértelműeknek, és mivel ez sem nem briteknek küldött diplomáciai levél, sem nem tűnik nagy fontosságúnak, kérem, engedje meg, hogy szözszerinti átültetése helyett csak fő gondolatmenetét [*principal idea*] adjam elő önnek.

2. A két kis pecsét követte külső cím így van: A Kalonoknak (Beshr Miniszterének) Hruhang Birjének és Kull Birjének, három koadminisztrátornak a helytartó miniszter határbiztosítása tárgyában.

3. A belső cím így van: a fő miniszterek (kalon): Spir Birje, Hruhang Birje és Kulé Birje koadminisztrátorok lábai elé, akik jó törvényekkel uralkodnak két nemzet fölött.

4. A levél fő gondolatai a következők – rövid bevezetés. Az elmúlt időkben Tibet királya (Galden Tsenring) és Besahr rádzsája (Skyer Sing) közt államszerződés kötött, amely által meghatározták a két herceg határait úgy, hogy elkerüljenek mindenféle viszályt, amely felmerülhet a végek miatt.

5. Mostanáig jó volt a megértés Tibet és Bushuhr között, és azok továbbra is barátságban kívánnak élni egymással. Ezen oknál fogva Bushuhr tisztjeinek közölniük kellene a brit tisztekkel ennek a levélnek tartalmát.

6. Régmúlt időkben nem történt említés európairól (Philingpo) és egy rossz és

kis népről, és most minden évben szedett-vedett [*some*] brit tisztek látogatják a felsőbb vidékeket.

7. Amikor múlt év eleje felé az a hír érkezett Ő Fenségének, Lhasza nagy Lámájának arany[os] füléhez, hogy Bushuhr tisztjeit felkérték a britek: szervezzék meg valahogy átrándulásukat a felső vidékekre [*make some arrangements for their going to the Upper Countries*], azt hitték Lhászában, hogy a britek be fognak törni a nagy Láma Bushuhr menti területeire – azonnal küldtek néhány személyt, hogy figyeljék a britek mozdulatait. Kína császára nagyon rossz néven vette, hogy a nagy Láma tartományaiba bármiféle külföldi is betörjön, és megparancsolta, hogy néhány serege menjen és védje meg az országot, szintén így készült a háborúra Tibet régense – amikor a híradók jelentették, hogy a britek nem hatoltak be területeikre, minden további hadművelet megszűnt.

8. Azt tanácsolják a briteknek, hogy maradjanak saját területükön, ne lépjenek át a nagy Lámáiba – nincs alkalom arra, hogy békét vagy államszerződést kössenek velük, ha a britek szövetségre akarnak lépni, a tengeren elmehetnek Kína császárához. Figyelmeztetik [*? – ez a szó hiányzik*] Bushuhr népet is: ne bízzanak annyira a britek vagyonában, gazdagságában, technikájában, tudományában és hadi szakértelmében, hogy kémkedjenek nekik, mert ha valaki is közülük a nagy Láma területeire lép, biztosan el fog veszni. Tudniuk kell, hogy nagy különbség van köztük: Kína császára harminc paktszál (120 brit mérfölddel) magasabb náluk.

9. Ha a britek háborúra szánják el magukat velük, tisztaban kell lenniük azokkal a nagy erőkkal, amelyekkel képesek ellenállni nekik. Kína császára uralja a négy elemet, ezer millió városa [*cities or towns*] van, seregei megszámlálhatatlanok, köztük némelyeknek olyan a fejük, mint a libáknak, némelyeknek, mint a vadkanoknak, megint másoknak, mint a gólyáknak. Ezeken kívül oly sok széles ország van Tibetben (amelynek minden egyes nagy provinciája fel van sorolva), a nagy Láma Ő Fenségének imájára az égből fegyverzáró fog esni.

Lhasza nagy Lámájának Ő Fensége a hadműveletekbe bocsátkozás megakadályozását óhajtáná, mivel egy háború Ázsia mindhat népét nagy katasztrófába sodorná. De ha a britek nem maradnak meg saját határaikon belül, és háborúra készülnek, a levél írója vagy feladója Bushuhr tisztjeit arra kéri: adjanak részletes választ, hogy azt elküldhessék Lhasza nagy Lámájának.

Udvariassági formula – Csomo (s.k.) – Soobathoo – 1827. március 25. [Áthúzza: ezt a levelet a ...-n aláírta W. Murray]

Bengáliai Politikai Tanácskozások, 1827. június 1.: Részlet

Mr. Sterling, a Főkormányzóhoz beosztott Helyettes Titkár Sir C T Metcalfe Bart Rezidensnek Delhiben – Dátum nélkül – No. 236.

Uram,

Utasítottak, hogy ismerjem el folyó 15. keltezésű küldeményének [Despatch] vételét, amely magába foglalja a Helyettes Főfelügyelő egy levelének másolatát egy tibeti kormánytisztnek Bisehur tisztjeihez intézett furcsa jegyzékének [singular communication = különös / egyszeri / egyedülálló kommunikációja] fordításával.

2. A Főköormányzó Ő Excellenciája teljesen egyetért önnel abban, hogy intézkedni kellene annak az önmagában dicséretes és honfitársaink számára természetes kíváncsi és kutató szellem megnyilvánulásainak megfékezésére, amely már felizgatta szomszédaink féltékenységet Tibetben* és amely ezek után kellemetlen és zavarba hozó vitákhoz vezethet. E célból Ő Lódsága bízik abban, hogy elég lesz, ha ön gondoskodik róla: Kennedy százados utasítsák, szóban adja tudtára minden Hegyekben utazni kívánó civil és katonai brit tisztnek, hogy a Főköormányzó Ő Excellenciája rendelete szigorúan megtiltja nekik a Brit Védett Terület hátárán túla jutás megkísérlését. Kennedy százados lesz felelős azért, hogy szolgálati úton [regular channel] jelentse a fenti tilalom megszegését, amelyről feltesszük: nem fordulhat elő az ő tudta nélkül.

Udvariassági formula – A. Sterling (s.k.) – a Főköormányzóhoz beosztott Helyettes Kormánytitkár – [dátumok nélkül]

F/4/1181 [N° 30743 (10)]

[“Alexander Csoma de Kőrös magyar utazó ‘per mensem’ 50 rúpia ösztöndíjat (grant) kap azért, hogy az lehetővé tegye számára irodalmi kutatásainak folytatását Bissahrbán, 1827 május – 1829 dec. – Ben Pol 1830. nov. 10., 21 / 1830–31. fogalmazás E/4/729 pp. 804–06. (Lásd még fentebb 27719).”]

Tartalom [hat tétel]

1828. július 3. keltezésű Politikai Levél Bengáliából: Részlet
/Pol.Cons. 1827. aug. 3. N° 4/

129. A margón feltüntetett napon a politikai asszisztens Soobathooban továbbított egy levelet Alexander Csoma de Kőrös nevű magyar utazótól, akinek Soobathooba érkezését [már] jelentettük Tisztelt Széküknek 1826. május 31. keltezésű általános levelünk 63. bekezdésében. Mr. Csoma de Kőrös engedélyt kért arra, hogy három évre továbbmehessen Felső Bussahirba a tibeti nyelv történetére és szerkezetére irányuló kutatásai folytatása és befejezése céljából, kifejezte azon reményét is, hogy amennyiben a brit kormány hajlandó elfogadni munkássága eredményét, megajánlanak (grant) neki valamit megélhetésére és kéziratok vásárlására. /Pol. Cons. 1827. aug. 3. N° 5/ A főköormányzó válaszul engedélyt adott neki a továbbutazásra Bussahirba a megjelölt időtartam és célkitűzések tiszteletben-

tartásával, és engedélyezte havi ötven rúpia kiutalását számára megélhetéséhez és az irodalmi munkássága folytatásához szükséges kéziratok vásárlására.

1829. december 26. keltezésű Politikai Levél Bengáliából: Részlet

/1828. december 10. keltezésű levél, 79. bekezd. Mr. Ksoma de Kores Magyar Utazó Kormány részesítette elbánásának jóváhagyása./ 95 Ez az úriember még mélyen elmerül tibeti irodalmi kutatásaiban és ezen nyelv nyelvtanának és szótárának szerkesztésében. Ladakban vagy Kis Tibetben a tatár határon folytatja tartózkodását. [He continues to reside on the Tartar frontier in Ladak or Little Thibet - sic.]

1828. december 10. keltezésű Politikai Levél Bengáliába: Részlet. /1826. május 31. keltezésű levél onnét (63, &25 ?? 1836. július 27. keltezésű levél). /Csoma de Kores nevű magyar utazót illetően, aki Subathooba Mr. Moorcroft ajánlólevelével érkezett avval a szándékkal, hogy továbbmegy Tibetbe azon ország nyelve és irodalma tanulmányozásának folytatása céljából./ 79. Azok a részletes beszámolók, amelyeket ez a tudós egyén az önök óhajából utazásairól és tárgyköréről adott, minden gyanút eloszlatnak afelől, hogy Belső-Ázsiába politikai szempontokkal jött volna; következésképpen mi helyeseljük, hogy megengedték neki a továbbutazást. Tekintve, hogy nagy szüksége volt pénzbeli támogatásra, önök 500 rúpiát ajándékoztak neki; mi annál kevésbé habozunk ezt az adományt jóváhagyni, hogy Mr. de Kores felvette a kapcsolatot az Ázsiai Társasággal, és nincs kételyünk afelől, hogy az ő munkássága és elsajátított ismeretei értékes segítségnek fognak bizonyulni a társaság feladatkörében [objects of the Society].

Bengáliai Politikai Tanácskozások. 1827. augusztus 3.: Részlet

N° 4. Kennedy százados – Politikai Segédügyvivő Simlában – A. Sterling Esq. – a Főköormányzóhoz beosztott Helyettes Kormánytitkárnak /1827. június 5./

Uram,

Van szerencsém önnek továbbítani egy múlt 5-én Mr. Alexander Csoma de Kores-től nekem címzett levelet.

2. Amennyiben a Kormány kegyeskedik beleegyezni Mr. Csoma továbbutazási kérelmébe három évre Felső-Bussahirba a levelében állított célból, kéretik: irodalmi tárgyai kutatása folytatásához adassanak meg neki a létfontartási feltételek.

Simla, 1827. június 5. – Udvariassági formula – C.P. Kennedy (s.k.) – százados és Politikai Segédügyvivő

[“Kőrösi Csoma Sándor levele C. P. Kennedyhez – Szabáthu, 1827. május 5.”]

[“A. Sterling levele C. P. Kennedyhez – Kalkutta. 1827. június. 14.”]

[Az utóbbi végéhez a következő határozatot rögzítik:
Elrendelve, hogy Mr Sterling előbbi levelének és a benne mellékelt Kennedy századossal való levelezésnek másolatait küldjék el az Ázsiai Társaság Titkárának - Simla, 1827. június 14-én. [Ez a levél H. H. Wilsonnak küldött formájában ismert.]

F/4/1374 [N° 54890]

[“Alexander Csoma de Körös magyar tudós (*scholar*) jelentése kutatásainak előrehaladtáról a tibeti nyelvekben – engedélyt kap arra, hogy Kalkuttába menjen – ezt követő alkalmazása, mint a tibeti könyvek katalóguskészítője az Ázsiai Társaság Könyvtárában, Kalkuttában, 1820 május – 1831 június – Ben Pol 1834. febr. 12. fogalmazás [*draft*] 55 / 1834, E/4/740, pp. 433-34 [Lásd még fentebb 30743 (10)]”]

Pl. 1219 – 55. 1834 fogalmazás [*draft*] - 54890

Fort William – Politikai Osztály – N° 17 – §§ 116-tól 118-ig - 1831. március 4. – 1831. június 10. – 1831. augusztus 26. keltezésű levél – 67 – 388 tól 395-ig

Mr. Csoma de Koros tibeti irodalmi kutatásainak eredménye és azon kérelme, hogy továbbutazhassék Kalkuttába vagy bármely más olyan helyre Indiában, amely megkönnyítené [*afford facilities*] munkáinak befejezését. - Mr. de Khoros alkalmazása arra, hogy a tibeti munkákról katalógust készítsen az Ázsiai Társaság könyvtárában.

Vizsgálati Iroda [*Examiners' Office*] – per Lord Melville lej. – 1832. jan. [?] 19. – Tartalom [huszonkét tétel]

1831. március 4. keltezésű – Politikai Levél Fort Williamból: Részlet

[A margón:] 18.. [?] Constn – december 17 – N° 14.

§ 116. Tisztelt Székük érdeklődéssel nézhet át a margón jelzett levelezésben egy levelet Mr. Csoma de Köröstől, a vállalkozó szellemű tudóstól [*Enterprising Scholar*], aki jelenti tibeti irodalmi kutatásainak eredményét, és megbízásként [*per Mission*] azt kéri, hogy továbbutazhassék Kalkuttába vagy bármely más olyan helyre Indiában, amely leginkább megkönnyítené azon művek teljes befejeztét [*completion*], amelyeket a közönség elé javasol terjeszteni.

117. Látható, hogy három éves tartózkodása és tanulmányai folyamán Kheenawar egy kolostorában a tatár határon Mr. De Koros képes volt bőséges anyagot gyűjteni egy angol és tibeti nyelvű nyelvtan és szótár összeállítására, és beszerezni több olyan tibeti munkát is, amelyekről reméli, hasznosnak és egyben érdekeseknek bizonyulhatnak.

118. Folyamodványát továbbítottuk a Főkörmányzónak Ő Lordsága elbírálására és rendelkezéseire a jeles orientalista, Mr. H. H. Wilson, egy Mr. Swinton-hoz intézett magánlevelével a Mr. De Koros által összegyűjtött munkák és kiadásuk valószínű költségeit illetően.

1831. június 10. keltezésű Politikai Levél Fort Williamból: Részlet

§ 67. Hivatkozással Mr. Csoma de Körös-nek a március 4-i levél 116, 117 és 118 bekezdéséből kiragadott folyamodványára, a Főkörmányzó utasította a Rezidentet, hogy közölje avval a vállalkozó szellemű egyénnel [*that enterprising individual*] a brit kormány teljes és bérmentes (*free*) engedélyét arra, hogy továbbutazzon a brit területek bármely olyan részébe Indiában, amely számításai szerint legjobban megfelel elképzelte irodalmi céljainak. – Ő Lordsága hozzátette, Mr. De Körös ismert szorgalmából és Tibet irodalma tanulmányának hosszan szentelt buzgalmából arra következtet, hogy az ő munkásságának eredménye igen hasznos és érdekes lesz.

1831. augusztus 26. keltezésű Politikai Levél Fort Williamból: Részlet

§ 388. Hivatkozással múlt június 10-én kelt 9. sz. Negyedévi Általános Levelünk 67. [?] bek.-ére, van szerencsénk Tisztelt Székük tájékoztatására jelenteni, hogy Mr. Csoma de Koros egy, a margón jegyzett, levelében tudatta Kalkuttába érkezését Tibet irodalmáról tervezett munkái anyagával. [A bal margón:] Cons - május 6. - N° 84.

389. Válaszul Mr. Csoma de Korost értesítettük, hogy ideérkezését tudatni fogjuk a Főkörmányzó Ő Excellenciájával és végre fogjuk hajtani Ő Lordsága rendelkezéseit idejövetele tárgyát illetően, és, hogy közben megadjuk a szükséges utasításokat a Megbízott Civil Számvivőnek és Alkincstárosnak [*Acting Civil Auditor and Sub Treasurer*] arra, hogy számfejtse és fizesse ki havi számláit abból az illetményből, amelyet a Tisztelt Társaságtól kapott az utolsó folyósítás dátumától, történetesen múlt december 31-től. [A bal margón:] Cons – május 6. – N° 85.

390. A fenti levelezésről mindezek szerint másolatot küldtünk a Főkörmányzóhoz beosztott Titkárnak avval a kívánsággal, hogy tudassa Ő Lordsága rendelkezéseit annak a bátorításnak [*encouragement*] természetét és mértékét illetően, amelyben Mr. Csoma de Koros-t részesíteni kell az Elnökségbe jöttét meghatározó célkitűzések megvalósításában. [A bal margón:] Cons – május 6 – N° 86.

391. Tekintve, hogy Tisztelt Székük épp most érkezett 13 sz. levelében közölte érzéseit Mr. Csoma de Koros-nek 1827-ben megítélt illetménye tárgyában, hivatkozáskönnyítésre utasítást adtunk a bekezdés egy másolatának továbbítására a Főkörmányzónak. –

392. Egy, a margón feltüntetett levélben az Ő Lordságát szolgáló Titkár közölte, hogy a Főkörmányzó méltányos fizetést [*reasonable allowance*] ajánlana meg Mr. Csoma de Koros-nek, ha az vállalná, hogy egy Catalogue raisonne-t (pontos) [*sic*] készít az Ázsiai Társaság Mr. Hodgson átengedte tibeti könyveiről. – [A bal margón:] Cons – jún 24 – N° 4.

393. Azután, hogy a Főtitkár egy memorandumot fektetett le közlekedéséről [*communication*] az Ázsiai Társaság titkárával, utasítást adtunk arra, hogy a margón szereplő levelet intézzék Mr. Wilson-hoz tudatván vele, miszerint a Főkörmányzó Ő Excellenciája azon javaslatára, hogy Mr. Csoma de Koros-t al-

kalmazni kell katalóguskészítésre a tibeti könyvekről az Ázsiai Társaság Könyvtárában, és tőle megértvén, hogy az az úriember hajlandó vállalni a feladatot, és egy, a leírt kívánalmaknak megfelelő jó katalógust néhány fordításmintával be lehet fejezni két év leforgása alatt, készek vagyunk jóváhagyni Mr. Csoma de Koros alkalmazását a kérdéses irodalmi feladatra a fent említett nem meghaladó időtartamra, és folyósítani számára a javasolt kötelezettség kezdetétől havi száz sicca rúpia fizetést [*allowance*], beleértve azt az ötven rúpia illetményt is, amit jelenleg kap. [Az előző lap bal margóján:] N° 5 – Cons – június 24 – N° 6.

394. Megjegyeztük továbbá, hogy Mr. Wilson-ra óhajtottuk hagyni a katalógus szerkesztési tervének felvázolását és Mr. Cosmo de Koros munkásságának általános felügyeletét. Mr. Wilson-nal azt is tudattuk, hogy amint jelenti: Mr. de Koros belefogott vállalkozásába, kiadjuk a szükséges utasításokat az annak javasolt megemelt illetmény kikézésítésére.

395. A fenti akták egy másolatát továbbítottuk Prinsep titkár úrnak a Főkormányzó Ő Excellenciája tájékoztatására.

1830. november 10. keltezésű Politikai Levél Bengáliába (NN° 13): Részlet
[A bal felső sarokban apró betűkkel:] 1828 július 3. keltezésű levél (1827 december 21 [24?]-ről 129 & 95)

A Magyar Utazó Mr. Alr. Csoma de Koros-t engedélyezzük, hogy a tibeti nyelv története és szerkezete kutatásának folytatása végett három évre Felső-Bushahirba utazzon tovább [*proceed*]. Megélhetésére és kéziratok vásárlásaira kapjon havi 50 rúpiát.

56. Mi már jóváhagytunk egy 300 rúpiás adományt Mr. de Koros-nak. Kutatásainak eredményét és azokat a kéziratokat, amelyeket vásárolhat, Kormányuk fogja megkapni [*will be presented*] azoknak a juttatásoknak fejében, amelyeket megajánlottak neki. A pénzzavar nem az, amit kutatásai hátterének választottunk volna a Kormány terhére, de mivelhogy Mr. de Koros már lekötötte velük magát és szüksége volt az önök segítségére, és mivel az adomány összege szerény, nem habozunk beleegyezésünket adni rá.

Bengáliai Politikai Tanácskozások, 1830. július 2. – N° 20.: Részlet

F. Hawkins Esqre – Megbízott Rezidens Delhiben Stirling Titkárhelyettesnek – 1830. június 14.

Uram,

Ezennel betérjesztem a kormány tájékoztatására és döntésére a subathoo-i Politikai Segédügyvivő folyó 9-én kelt sürgönyét [*dispatch*], és szabadon véleményemnek nyilvánítani, hogy Kennedy századost fell kellene hatalmazni egy 500 rúpiát nem meghaladó összeg előlegezésére Mr. Csoma de Khoros-nak annak Kalkuttába való visszatérte [*return* – sic.] költségei fedezésére.

Delhi Rezidencia - 1830. június 14. – F Hawkins (s.k.) – Megbízott Rezidens

Kennedy százados – Fősegédügyvivőtől – Subathoo – H Hawkins Esqre
Megbízott Rezidensnek Delhiben - 1830. június 9.

Uram,

Van szerencsém ezennel továbbítani egy eredeti levelet Csoma de Körös-től, a Magyar Úriembertől, aki az utóbbi három évben Felső-Bussahirban tartózkodott, és feltételezve egyetértését a benne foglalt kérelemmel, magamra vettem, hogy tudassam vele: szabadon Kanumban maradhat a következő esős évszak végéig.

2. Kötelességemnek tartom, hogy megemlítem: Mr Csoma viselkedése példás volt az alatt a három év alatt, amelyeket a védett Brit Területeken belül töltött, és mivel okom van hinni, hogy ő elérte azt a célt, amelyet kitűzött ezekbe az államokba látogatva, egy nyelvtan és lexikon összeállítását a tibeti nyelvről, szabadon előterjeszteni az ön, s majd a kormány megfontolására mint ildomosságot [*propriety*] egy csekély pénzösszeg előlegezését ennek a tudós és vállalkozó szellemű egyénnek, hogy képes legyen elérni Kalkuttát – az összeg, nyugodtan mondhatom, nem kell, hogy meghaladjon 500 R-t. Talán szükséges itt még megjegyezni, hogy 1827. június 14. óta Mr. Csomas a kormánytól havonta 50 R-át kapott tibeti irodalmi kutatásainak folytatására.

Pol. Asszt. Iroda Subathoo – 1830. június 9. – C P Kennedy – Pl Asst (s.k.)

[Dukánál és Terjéknél szerepel ugyan, de kimarad belőle az esős évszak kritikus hangsúlyozása:] Mr. Csoma de Khorostól Kennedy százados Fősegédügyvivőnek Subathoo – 1830. május 30.

Uram,

Múlt március 20. levelemben önnek kifejeztem kívánságomat [*wish*, sic.] az esős évszakra való tekintettel, és kértem, szabadon itt maradnom az elkövetkező novemberig. Most nagy aggodalommal várom, hogy megtudjam, kérelmemet fogadták-e, ezért kérem, részesítsen a kormány tetszésének [*pleasure*] előnyével kívánságaimat illetően. Boldog leszek minden tekintetben engedelmeskedni parancsainak.

Kérem, fogadja el az elismervényeket, hogy azok kísérjék elszámolásait bármikor is kívánják meg őket, és kérem továbbá öntől, őrizze meg a kormány kiutalását 1830. január 1-től addig, amíg lemegyek Subathooba, mivel most elégségesen vagyok ellátva arra az időre, amelyet itt fogok tölteni és nem tudok haszonnal többet felhasználni, érdekes könyveket sem tudok beszerezni erre felé. A Láma jövő hó 20-a körül Zanszkárba szándékszik visszatérni. Kérem, hogy biztosíthassam, becsületesen próbálom meg teljesíteni kötelezettségeimet.

Kanum – 1830. május 30. – A Csoma de Khoros (s.k.)

N° 23 1830. július 2. keltezésű levél Stirling Titkárhelyettestől F Hawkins Esqre
Megb. Rezidensnek Delhiben: Részlet

2. A Főkörmányzó Ő Excellenciája örömmel [*pleased to*] tesz eleget a Fősegédügyvivő ajánlatának Subathooban és felhatalmazza őt egy 500 r.-t nem meghaladó összeg előlegezésére [*advance*] Mr Csoma de Khorosnek, hogy lehetővé tegye számára Kalkuttába való utazása költségeinek állását.

Politikai Tanácskozások, Fort William, 1830. december 17-én: Részlet
N° 14. W.B. Martin Esqre – Rezidenstől – Delhiben – Swinton Főtítkár Úrnak
1830. december 1-i keltezéssel

[A felső bal szélén:] Megküldi egy levél másolatát Kennedy századostól annak eredeti mellékletével Mr Csoma de Koros-tól a Kormány elbírálására és rendelkezésére.

[Jobbra:] Uram,

Van szerencsém betereszteni a Kormányzóhelyettes Excellenciája elbírálására és rendelkezésére egy, a subathoo-i Fősegédügyvivő múlt 22. keltezést viselő levelének másolatát Mr. Csoma de Koros csatolt eredeti levelével, jelentvén tibeti irodalmi kutatásainak eredményét és engedélyt kérvén a továbbutazásra Kalkuttába vagy bármely olyan helyre Indiában, amely a legjobb lehetőségeket nyújtana [*may afford the greatest facilities*] azon munkák befejezésére, amelyeket a közönségnek javasol bemutatni.

Delhi-i Rezidencia, 1830. december 1. – Udvariassági formula – W. B. Martin – Residens (s.k.) – /Másolat/

C. P. Kennedy százados Fősegédügyvivőtől, Subathoo, F. Hawkins Esqre Megbízott Rezidensnek, Delhi.

[A bal felső sarokban:] A Fősegédügyvivő Subathoo-ban továbbít számára egy Simlából 1830. november 22-én keltezett levelet Mr. Csoma de Koros-tól.

[Középen és jobbra:] Uram,

Miután Mr. Csoma de Koros visszatért ide tibeti nyelvű irodalmi munkássága gyümölcseivel egy három éves kolostori tartózkodásról Kheenāwarban a Tatár Határon, megkért, továbbítsam önön keresztül a kormánynak a csatolt levelet.

2. Mr. Csoma mutatott nekem egy angol és tibeti nyelvű lexikont és nyelvtant, valamint több darab tibeti munkát, amelyek neki óriási erőfeszítésbe kerülhettek – noha én teljesen képtelen vagyok felmérni értéküket, a kivitelezés a kalligráfia kifinomult mintájának tűnik.

A Fősegédügyvivő – Irodája, Simla – 1830. november 22. – Udvariassági formula – C. P. Kennedy (s.k.) – Főasszisztens /Hiteles másolat/ – M. Blake (s.k.) – a Residens 1. Megbízott Asszisztense.

Mr. Csoma de Kőröstől C. P. Kennedy százados – Fősegédügyvivőnek Subathoo – kelt 1830. november 22-én.

Uram,

Szabadjon tájékoztatni önt irodalmi munkálkodásom elért előrehaladásáról és azoknak a különböző irományoknak tartalmairól, amelyeket volt szerencsém az ön felülvizsgálata elé terjeszteni ezen helyre érkeztem után; és kívánságaimról és terveimről a jövőt illetően.

2. A két fő mű, amelyeknek elkészítésére vállalkoztam: egy tibeti-angol szótár és a tibeti nyelv egy angol nyelvtana. A Yanskar [sic] Láma segédletével [*assistance*] minden időmet főleg ezen két mű elkészítésére fordítottam; ezen célból tanítóm, a Láma, utasításomnak megfelelően jó szaktekintélyektől [*authorities*] gyűjtött szavakat, és különféle tárgyakról szóló könyvek olvasásán keresztül arra törekedtem, hogy rájöjjek a különböző szavak közvetlen és átvitt értelmére és a nyelv szerkezetére; s hogy a szótárhoz sok szót adjak.

3. Két kötetben megvan nekem tibeti másolatokban mind a Kagyur tartalmának indexe, mind – különálló iratban – egy szanszkrit és tibeti lista a Kagyur százas kötetébe foglalt munkákról. Hasonlóan van egy kötet bizonyos tárgyakról összeállított szanszkrit és tibeti szógyűjtemény, amelyet a Láma a Hangyur [sic] egy kötetéből másolt ki.

4. Több iratban [*on several papers*] feljegyzéseim és kivonataim vannak (tibetiül) a tibetiek földrajzáról, kronológiájáról, történelméről, természettörténetéről, asztronómiájáról és asztrológiájáról, vallási szertartásairól és ceremóniáiról [*religious rites and ceremonies*] modoráról [*manners*] és szokásairól. Mind Óindia bráhmánjai, mind buddhistái különböző bölcséleti iskoláinak elméleteiről. A buddhista vallás eredetéről és fejlődéséről, Sha-kya (a buddhista vallás megalapítója) életéről. Annak tanárol. Annak fő tanítványairól. Tibet irodalomtörténetéről és különböző vallási szektáiról. A tibetiek közt használatos betűk és levelezés formáiról. Stb.

5. Mindezeket az iratokat kívánságom szerint többnyire megadott szaktekintélyek alapján [*authorities*] a Láma gondolta ki és állította össze [*composed and compiled*]. Nagy hasznomra váltak a nyelv általános és a buddhista munkákban előforduló különböző rendszerek ismeretének megszerzésében. Némelyeket lefordítottam vagy összefoglaltam volna belőlük, ha a szótár és a nyelvtan nem kötött volna oly hosszasan le. – Túl lelkiismeretes voltam ezeknek az alapvető műveknek készítésében. – Mivel elképzeléseim fokozatosan változtak [*evolved*] mindkettőjük elrendezését illetően, sokáig lefoglalt a tibeti nyelv tanulmányozása. –

6. Mivel nagyon lekötelezve érzem magam azért a pártfogásért, amelynek kegyében a Kormány és néhány magán úriember részesített peregrinációm és tanulmányom alatt, szabadjon itt leszögezmem, hogy nem állok el vállalkozásomtól mindaddig, amíg a kezemben lévő munkákat nem öntöm olyan formákba, amelyek elfogadhatóak lesznek a kormánynak és hasznosak a tanultaknak. Szabadjon ezért kifejeznem* jövőre vonatkozó kívánságomat és tervemet. –

7. E célból őszintén be kívánom fejezni műveimet olyan hamar, amennyire csak lehet; kérem, engedélyezzék, hogy Kalkuttába menjek vagy bármely olyan helyre Indiában, ahol céломhoz könyveket találok. — Mint keleti nyelvek nyelvtanait és szótárait általában, de különösen a szanszkritét. — És ahol lehetőségem nyílik arra, hogy feljavítsam angolomat, rendezzem összegyűjtött anyagomat, megmagyarázzam a tibeti nyelvre vonatkozó tervemet olyan úriember[ek]nek, aki[ke]t a tibeti irodalom érdekelhetne és aki[k] szíveskedn[nén] le[k] engem irataim rendezésében és a tibeti nyelv római betűsen rögzített helyesírásának fixálásában tanácsolni és vezetni.

8. Ez a tanulmányaimban magamra vállalt haladásom. Mivel lehet, talán kevésnek fogják találni, kérem a kormány elnézését. — Ezek azok az anyagok, amelyeket céломhoz gyűjtöttem. Mivel ezek nagy mennyiségűek és sokrétűek, kérek egy megfelelő helyet és egy bizonyos időt teljes feldolgozásukhoz [*completion*]. — Ez kívánságom és petícióm, kérem, mikor megkapják, tüntessenek ki a Kormány tetszésével [*to favor me with the Government's pleasure*] jövő előrehaladásomat illetően [*future proceedings*].

Simla, 1830. november 22. — Udvariassági formula — Csoma de Kőrös (s.k.)

H. H. Wilson Esqre-től — Mr. Swinton-hoz — 1830. december 14. keltezéssel.

Kedves Swintonom [*My Dear Swinton*],

Kalkutta az egyetlen olyan hely, ahol Mr. Koros a tibeti nyelvről és irodalomról könyvekhez juthat — akármilyen segítséghez is munkái folytatásához vagy bármiféle csatornához azok közzétételére. — Nagyon boldog volnék, ha hasznára lehetnék és erre képes is lennék, ha hagyna — de kételyeim vannak képlekenységéről [kezelhetőségéről = *tractability*]. A fő kérdés mindazonáltal az: a kormány támogatni fogja-e őt itt és fizeti-e a nyelvtan és a szótár kinyomatásának költségét; noha ő szokásaiban szerény, mint egy filozófusnak lennie kellene, élnie kell és havi 200 rúpiánál kevesebb aligha teszi ezt neki lehetővé Kalkuttában. A társaság részben elkötelezte magát, hogy juttat neki 50-et, de nekünk nem telik többre — és 250 nem lenne túl sok — látatlanban lehetetlen megmondani, mennyibe kerülne a kérdéses művek kinyomtatása, de kétségtelenül több ezer rúpiára rúgna — Ha hajlandóság van az ilyenfajta segítség megadására, Mr. de Koros Kalkuttába jöhetne olyan hamar, amennyire csak tetszik neki, de ha nem, ezt időben tudomására kellene hozni és értésére adni, mennyire kevés köz- vagy magánbátorításra számíthat ebben a városban, máskülönben nagy és összetörő [*heartbreaking* = szívszakasztó] csalódást fog szenvedni. —

Ami Mr. de Koros munkáinak értékét illeti, amelyet különböző emberek különbözőképpen becsülnek majd fel — nem képzelem, hogy terjedelme ellenére Tibet irodalma sokat nyújtana meglévő ismereteinkhez. Irodalmároknak és orientalistáknak kétségtelenül sok olyat fog nyújtani, ami furcsa [*curious*] — a nyelv ismerete valamikor kereskedelmi vagy politikai értékűvé válhat és igazából jelenleg nincs hozzá útmutató [*guide*]. Tárgyában az egyetlen könyv Európában egy durva és

rosszul megemésztett kvarto, Giorgi Alphabetum Tibetanuma, amelyből, ha hozzáférhetőbb volna, keveset vagy semmit sem lehetne felszedni a nyelvről, mialatt a ma két nagyon kiváló orientalista, Remusat és Klaproth, akik megkíséreltek valamire menni a nyelvvél, beismerik és fájlalják anyaghányukat. — Az ő erőfeszítéseik némi érdeklődést keltettek a kutatás iránt és a nyelvtan és szótár elfogadható ajándék lesz az európai orientalistáknak — Ezeknek a megfontolásoknak alapján tanácsosnak fogják-e vélni Mr. De Koros Kalkuttában tartásának és a publikáció költségének fedezését — minden esetre a magyarnak világosan meg kell értenie azokat a feltételeket, amelyek mellett az Elnökségbe jönnie kell.

Udvariassági formula — H. H. Wilson (s.k.) — 1830. december 14.

Elrendeltetett, hogy a fenti sürgönyök a delhee-i Rezidenstől továbbítassanak Mr. Prinsepnek a Főkormányzó elbírálására és döntésére. —

Elrendeltetett, hogy Mr. Martin-nal közöljék: múlt 30-i és f. 1-i sürgönyeit áttették a Főkormányzónak.

/Hite: másolatok/ — G Swinton — Kormányfőtitkár

Politikai Tanácskozások, Fort William, 1831. január 14-én: Részlet

N° 64. - H.T. Prinsep Esqre — a Főkormányzó Titkárától, Bundelcund, — Swinton Főtitkár Úrnak — kelt 1830. december 28-án.

Uram,

Utasítottak, hogy továbbítsam önnek a Kormányzóhelyettes Excellenciája tájékoztatására annak a levélnek csatolt másolatát, amely ezen dátummal kelt a Rezidensnek Delhiben válaszul az önhöz intézett folyó 1-én kelt sürgönyére [*Dispatch*] —

Camp Amood — Bundelcund — 1830. december 28. — Udvariassági formula — H. T. Prinsep (s.k.) — a Főkormányzó Titkára.

Elrendeltetett, hogy itt rögzíttessék a következő levél Mr. Prinseptől a Rezidensnek Delhiben válaszul annak december 1-én kelt, ugyanazon hó 17-i Politikai Tanácskozásokról 14. számmal rögzített sürgönyére [*Dispatch*] — másolat

N° 65. — H.T. Prinsep Esqre — a Főkormányzó Titkárától — Bundelcund, — W.B. Martin Esqre — Rezidensnek Delhiben — kelt 1830. december 28-án.

Uram,

Utasítottak, hogy ismerjem el az ön folyó 1-én kelt sürgönyét Swinton Főtitkár Úrnak, és válaszul óhajtsam, hogy közölje Mr. Csoma De Koros-sal a brit kormány teljes és díjmentes engedélyét továbbutazására a brit területek bármely olyan részébe Indiában, amelyet ő számításai szerint a legmegfelelőbbnek tart elképzelt irodalmi céljai eléréséhez.

2 — Ő Lordsága Mr. De Koros ismert szorgalmából és a Tibet irodalma tanul-

mányozására fordított tartós buzgalmból [*devotion*] arra következtet [*contemplates*], hogy munkálatainak eredménye igen hasznos és érdekes lesz. — Az az irodalmi segítség és azok a könyvek, amelyekre Mr. Csoma De Koros hivatkozik, legkönnyebben valószínűleg Kalkuttában lesznek találhatók, de ha ott, ha másutt, Mr. De Koros számíthat ugyanannak a kegynek és védelemnek a folytatására, amelyben a brit kormány őt eddig részesítette. —

Camp Amood — Bundelcund — 1830. december 28. Udvariassági formula — H. T. Prinsep (s.k.) — a Főkormányzó Titkára — Hiteles másolat — H. T. Prinsep (s.k.) — a Főkormányzó Titkára — Hiteles másolatok — G. Swinton — a Kormány Főtitkára —

Politikai Tanácskozások, Fort William, 1831 májusából: Részlet

N° 84 - Mr. Csoma de Köröstől Swinton Főtitkár Úrnak 1831. május 5. keltezéssel.

Uram,

Szabadjon tudatni önnek sértetlen [*safe*] megérkeztem erre a helyre múlt 3-án azokkal az anyagokkal együtt, amelyek Tibet nyelvéről és irodalmáról vannak meg nekem; és merészkedvén bemutatni önnek a Főkormányzó Ő Lordsága Titkára levelének Kennedy százados velem közölte másolatát a delhi-i Rezidenshez, amely szerint engedélyezték Kalkuttába utazásomat és biztosítottak a kormány kegyének irántam való folytatásáról, szintén mellékelek egy tanúsítványt arról a dátumról, amelyen a kormány juttatását kifizették nekem Soobathooban — elismerem, hogy nagy lekötöttség alatt állok és törekedni fogok arra, hogy megtegyek minden tőlem telhetőt. Kérem, maradhassak sok tisztelettel. —

Kalkutta 1831. május 5. — Udvariassági formula — A Csoma de Körös (s.k.).

A Rezidenstől Delhiben — C. P. Kennedy százados — Fősegédügyvivőnek — Subathoo — 1831. január 5. keltezéssel

Uram,

Van szerencsém továbbítani önnek Mr. Csoma de Körös tájékoztatására a Főkormányzó Titkára múlt 28-án kelt levelének mellékelte másolatát, amely válasz a kormánynak adott véleményezésemre [*reference*] múlt november 22-én kelt sürgönye tárgyában. —

Dehly Rezidencia — 1831. január 5. — Udvariassági formula — W. B. Martin (s.k.) — Rezidens — Hiteles másolat — C. P. Kennedy (s.k.) Pol. Assist.

Tanúsítva, hogy Mr. Alexander Csoma de Koras ettől az Irodától 1830. december 31-ig és nem tovább kapta havi 50 rúpiás fizetését. —

A Fősegédügyvivő Irodája — Soobathoo — 1831. január 10. — C. P. Kennedy (s.k.) — Princl. Assit.

Elrendeltetett, hogy a következő levelet intézzék Mr. Köröshöz és a Főkormányzó Titkára továbbítja Mr. Prinsepnek az ezzel az úriemberrel folytatott levelezés másolatát és részlet a Tisztelt Igazgató Szék 1830. nov. 13-án kelt 13. sz. leveléből illetménye ügyében.

[Ez a levél Dukánál és Terjéknél rövidítve szerepel, ld. "A. Swinton [[sic]] levele Körösi Csoma Sándorhoz — Kalkutta, 1831. május 6." A Levéltári anyagban viszont:] Swinton Főtitkár Úrtól Cosma De Körösnek 1831. május 6. keltezéssel

Uram,

Utasítottak, hogy ismerjem el folyó 5. levelének vételét, amelyben tudatja megérkezését az Elnökségbe és másolatokat ad be a benne említett céllal Kalkuttába való jövetelének megadott engedélyezését illető levelezésről. —

2. Utasítottak, hogy válaszul értesítem önt, miszerint ideérkezett közölni kell a Főkormányzó Ő Excellenciájával és bevárni Ő Lordsága tetszését idejövetele célkitűzéseit illetően. Időközben meg fogjuk adni a szükséges utasításokat a Megbízott Civil Számvivőnek és Alkincstárosnak [*Acting Civil Auditor and Sub Treasurer*], hogy számfejtse és fizesse az ön havi járandóságait [*Monthly Bills*] a Tisztelt Társaságtól kapott juttatásából attól a dátumtól kezdve, amelyen a legutolsó fizetésre sor került, nevezetesen múlt december 31-től.

Tanácsosi Kamara [*Council Chamber*] — 1831. május 6. — Udvariassági formula — G. Swinton (s.k.) — Kormányfőtitkár

Elrendeltetett, hogy a fentforgó levelezésről küldjenek másolatokat mind a Megbízott Civil Számvivőnek, mind az Alkincstárosnak tájékoztatásukra és irányításukra [*guidance*]. —

N° 86. Swinton Főtitkártól — H. T. Prinsep Esquire — a Főkormányzó Titkárának — 1831. május 6. keltezéssel —

Uram,

Utasítottak, hogy továbbítsam önnek a csatolt másolatokat egy folyó 6. keltezéssel Mr. Cosma De Körös-től kapott levélről és annak mellékleteiről, és mostani dátumú válaszmóról, és, hogy kérjem Ő Lordsága rendelkezéseinek közlését a Mr. De Cosma-nak nyújtandó bátorítás természetéről és mértékéről azon célkitűzések megvalósítására, amelyekért ő az Elnökségbe jött. —

2. Mivel a Tisztelt Igazgató Szék épp most kapott 13. sz. levelében tudatta érzését [*sentiments*, > véleményét] a Mr. Cosma De Koros-nak 1827-ben megítélt juttatás tárgyában, utasítottak: a bekezdésről csatoljak egy másolatot a hivatkozás kedvéért. —

Fort William — 1831. május 6. — Udvariassági formula — G. Swinton (s.k.) — Kormányfőtitkár —

Politikai Tanácskozások, Fort William, 1831. június 24. keltezéssel: Részlet

[N° 4. A Főkormányzó Titkáráról – Swinton Főtítkár Úrnak – 1831. május 27. keltezéssel: "A Főkormányzóság levele A. Swintonhoz [[sic]] – Szimla, 1831. május 17."]

Miután a Titkár következő memorandumát és az Ázsiai Társaság Titkárához intézett levelét elolvasásra köröztük, elrendeltetett, hogy ezek itt rögzíttessenek.

N° 5. – A Főtítkár 1831. május 27. keltezésű memorandumuma –

A Főtítkár jelenti az Igazgatótanácsnak [Board], hogy egyeztetett [communicated] az Ázsiai Társaság Titkárával a Főkormányzó Ő Excellenciája Titkára múlt 27-i sürgönye [Despatch] tárgyában és Mr. Wilson-tól megbizonyosodott: Mr. Cosma de Koros hajlandó vállalni a Mr. Prinsep levelében javasolt feladatot egy szakkatalógus elkészítésére [Catalogue raisonnée, sic.] az Ázsiai Társaság Könyvtára tibeti könyveiről. Mr. Wilson hozzáteszi, hogy Mr. De Koros elégségesen jutalmazottnak fogja magát tartani havi száz rúpia fizetség mellett, beleértve azt az ötvenet is, amelyet jelenleg kap. Nem tudja megmondani, mikor lesz a katalógus befejezve tekintve, hogy ez sokban a követendő tervtől függ – de Mr. Wilson azt gondolja, hogy egy jó katalógus elkészítésére néhány fordításmintával elég lesz két év.

G. Swinton (s.k.) – Főkormánytitkár

Elrendeltetett, hogy a következő levél intéztessék Mr. Wilson-hoz, az Ázsiai Társaság Titkárához.

N° 6. – Swinton Főtítkár Úrtól – H. H. Wilson Esquire – az Ázsiai Társaság Titkárának – 1831. június 24. keltezéssel

Uram,

Azután, hogy a Főkormány Ő Excellenciája javasolta Mr. Cosma De Koros alkalmazását egy szakkatalógus [Catalogue raisonnée, sic.] elkészítésére az Ázsiai Társaság Könyvtárában lévő tibeti könyvekről, és megbizonyosodván ön által arról, hogy ez az úriember hajlandó vállalni a feladatot és, hogy egy, a kívánt leírásnak megfelelő jó katalógust néhány fordításmintával együtt be lehetne fejezni kb. két év leforgása alatt, utasítottak, hogy tudassam önnek: a Kormányzóhelyettes Excellenciája kész jóváhagyni Mr. Cosma de Koros alkalmazását a kérdéses irodalmi feladatra egy, a fent említett nem meghaladó időtartamra, és megítélni neki a javasolt kötelezettség kezdetétől egy olyan havi ötven rúpiás fizetést, amelyet jelenleg kap – [Ezt a másolatot itt kritikusan hibásnak tekinthetjük: H. H. Wilson – Duka közölte és Terjek által is átvett – Kormányfőtítkárnak adott 1831. július 15-i válaszából és az Igazgató Szék 1834. február 12-én kelt 2. sz. Politikai Leveléből – ld. alább a F/4/1529 Coll'n N° 60524 stósz – u.i. kitűnik, hogy száz rúpia havi fizetésről van szó; a végén – alább – maga a levélmásolat is megemelt fizetésről – *increased allowance* – beszél.]

A Kormányzóhelyettes önre óhajtja hagyni a katalógus követendő tervének felvázolását és Mr. Cosma de Koros munkálatainak általános felügyeletét.

2. Amint ön jelenti nekem, hogy Mr. De Koros megkezdte a vállalkozást, meghozzuk a szükséges rendelkezéseket arra, hogy megkapja a javasolt megemelt fizetést. – Tanácsosi Kamara [Council Chamber] – 1831. június 24. – Udvariassági formula – G. Swinton (s.k.) Kormányfőtítkár – /Hiteles másolatok/ – G. Swinton - Kormányfőtítkár – [Ceruzával: semmi tovább 1831. decemberig.]

F/4/1384 [N° 55154]

["Khaja Ahmad Ali, patnai kereskedő, akit Lhászában kémkedés gyanújával bebörtönöztek, kiszabadul és Nepálon keresztül visszatér Indiába – a Bengáliai Kormány 2 500 rúpia összeget ajánl meg neki – tibeti árukat és műtárgyakat tartalmazó gyűjteményét Alexander Csoma de Körös segédletével megvizsgálja az Ázsiai Társaság Titkára, Horace Hayman Wilson (a cikkek listája 121–32, 156–60 lapokon szerepel) – a cikkekből néhány Londonba küldetik, [1826 jan] 1830 aug. – 1832 okt. – Ben Pol 25, 1834 márc., 140 / 1834 fogalmazás, E/4/740 pp. 749–52 [Lásd még feljebb 54890]"

Ez a rendkívül vaskos aktacsomó a nemzetközi közjogba diplomáciai védelem (franciául *protection diplomatique*) néven bevezetett fogalom ill. eljárás egy iskolapéldájának iratait foglalja magába. Illusztrálja, 1831-1832-ben miként, milyen következményekkel biztosított államközileg hivatalos támogatást a britindiai államszervezet egy külföldön tisztázatlan körülmények között, feltételezhetően igazságtalanul letartóztatott, elítélt és börtönébe zárt állampolgárának. A sérelmesnek tűnő ügy színtere a kínai fennhatóság alatt álló, titokzatos, diplomáciai kapcsolatokon kívül eső Tibet, amellyel a briteknek ilyen természetű problémájuk előzőleg még nem támadt. Tehát precedens-kockázatokkal teli. Közvetítő szerepet játszik benne a nem rég fegyveresen legyőzött, szomszédos, nem különösen baráti Nepál, amelyben a brit érdekeket a királyi udvarnál Kőrösink tudományosan rivális partnere, B. H. Hodgson katmandui 'rezidens' képviseli. A meghurcolt alany, Khaja Ahmad Ali, egy patnai kereskedő dinasztia vezető sarja, akiről fokozatosan derül ki, hogy már vagy négy éve üzletel Lhászában, amikor tártulajdonos öccse cinkosaival kémkedésért feljelenti. Briteknek dolgozó bűnösségét feljegyzések, térképvázlatok, rajzok, régi levelek bizonyítják. Hogyan lehetséges, hogy minderről a bengáliai hatóságok nem tudnak, amikor 1830 végén Ali egyik unokatestvére mozgósítja őket? Úgy, hogy Ali néhány régi, háborús viszonyokra jellemző felbújtatástól vérszemet kapván, utólagos jutalom reményében, önkéntes ügybuzgóságból eszközölte megfigyeléseit. Támpontokat ehhez valamikor elsősorban Moorcroft-tól kapott, akit tévesen főkémmnek nézett, s akivel egy időben perzsául levelezett is.

A dokumentáció teljeskörű fölényt sugárzó darabja az ügyet összefoglaló és gyakorlatilag lezáró, békületes kínai memorandum, amelyen a sokszorosan elképedt, joggal kisszerűnek és ügyefogyottnak kezelt britek egy ideig ugyancsak elragódtak. Jelzi: könyörületből Ali börtönbüntetését azonnali hatállyal kiutasításra enyhítették. A briteknek a tibetiekkel ill. kínaiakkal emiatt tehát nem alakult ki tartósabb ellentétük. Bajuk inkább a méltatlankodó, követelődző patnaival gyűlt meg, s a nepáliakkal, akik nem engedélyezték, hogy felségterületükön keresztül hazautazva Ali kívárhassa náluk a maláriás esős évszak végét. Közölték: a jövőben nem hajlandóak Tibet és Kína felé közvetíteni a történelmileg ilyesmire bejáratott lepcsák országa, azaz Szikkim helyett. Hogy-hogy, hogy nem, Csoma közeli tudóstársait is meglepve kb. három és fél évvel később a köztudatban Titáljának elkönyvelt Tetuliában éppen ennek az államnak szegélyén találta magát, s ott elidőzött majd két évig.

F/4/1511 [N°59590]

["Alexander Csoma de Kőrös 'Tibetan Grammar & Dictionary' és 'Translation of a Tibetan Vocabulary'-jának kiadása kormányköltségen, 1832 dec. – 1834 márc. – Ind Pol 1835. nov. 4. 602 / 1835 fogalmazás, E/4/746 pp. 43-44 [Lásd még feljebb 54890]"]
Tartalom (hét tétel)

1833. november 21. keltezésű Politikai Levél, Fort William: Részlet

1832. Cons. Dec. 31. N° 121

§ 391. A margón feltüntetve kapott levélben Mr. H. H. Wilson a Kormány tudomására hozta, hogy Mr. Csoma de Koros egy tibeti nyelvtant és szótárat és egy budhha-rendszert összegező tibeti szókészletet kiadásra készen tart és a Kormány rendelkezésére vár abban a meggyőződésben, hogy munkái az iránta tanúsított gondoskodás fejében ezt illetik meg, és ha a Kormány kegyeskedik fedezni a kiadási költségeket, amelyeket a nyelvtan és szótár esetében három- négyezer rúpiára becsülték, Mr. Cso de Koros úr örömmel futtatná át őket a kinyomtatásig Kalkuttában, vagy ha a kormány azt találná rendben, hogy őket Mr. Wilson Angliába küldje, ahol talán Tisztelt Székük elvállalná kiadásukat. {Logikai / nyelvhelyességi szempontból elégtelen fogalmazás, valószínűleg szándékosan.}

392. Mr. Wilson az Ázsiai Társaság részéről azt is jelentette, hogy Mr. Csoma de Koros különleges szorgalommal foglalkozott a társaság tulajdonában lévő fő művek elemzésének elkészítésével, hogy egy esedékes újabb szállítmány lekötne őt annak az időszaknak lejártáig, ameddig a Korm. havi fizetést ajánlott meg [granted] neki / ebből csak három hónapra vett fel / és ha ezen idő után engedélyezik Kalkuttában maradását, felajánlotta: kizélesíti szótártervét és más érdemes és hasznos munkálatokba kezd.

393. Válaszul Mr. Wilson-nal tudattuk, hogy a Tanács Alelnöke felette kíváncsnak hajlott gondolni, hogy a Mr. Csoma de Koros felajánlotta tibeti nyelvtant és szótárat ezen kormány költségen Kalkuttában adják ki, India lévén a legmegfelelőbb hely a kiadásra, és a Kormány lévén valószínűleg az egyedüli a költségek magára vállalására.

394. Mr. Wilson-nal közölt szankciójakor érezte át a kormány azt az előnyt, amely avval járt volna, ha ő [mármint Wilson] gondjaiba veszi ezeket a műveket és felügyel kiadásukra az esetben, ha e célból a leadást [transmit] felajánlják neki, és ajánlatában ugyanazt az önzetlen buzgalmat ismerte fel, mint amely mindig is megkülönböztette elkötelezettségét [devotion] az irodalom előmenetele érdekében. [Egy ugyancsak kétértelmű mondat, akárcsak az utána következő, amelyet roppant gúnyként is vehetünk, hiszen a BAT titkára dicsért irodalmárgodásának köszönhetett az akkor már köztudott professzori kinevezését a Kalkuttánál küszöbértéssel elviselhetőbb éghajlatú Oxfordba, s belőle a későbbiekben kitűnően megélt.]

395. [A margón: 1832. Cons. 311. Decr. N° 122.] Hozzáértettük, hogy a Tanács Alelnöke nagy elégtétellel nézte át Mr. Wilson jelentését Mr. Csoma érdemes munkásságáról. –

1834. március 13. keltezésű Politikai Levél Fort Williamből.

[A margón:] 1833. Cons. febr. 12. N°s 322 & 323.

§ 644. Mr. James Prinsep, az Ázsiai Társaság Titk.-nak margó szerinti levele, amely jelenti a társaság képtelenségét arra, hogy fedezze bármely részét is annak a kiadásnak, amely Mr. Csoma de Koros tibeti kéziratok kiadásával járna, az erre vonatkozó levelanyagra 1833-as 11. sz. legutóbbi általános levelünk a 391. bek.-től a 395-ig utal.

645. A fenti értesítés záró paragrafusa értelmében utasítást adtunk: tudassák a titkárral, miszerint a tárgyról alkotott érzésünket tükröző levél szándékában az állt, hogy értésre adja: a Kormány magára vállalja Mr. Csoma de Koros munkáinak kiadását és mi most készséggel hagytuk jóvá a megadott becslést.

645. A. Megjegyeztük, hogy nyilvánvalóan kíváncsnak: a munka részesüljön a tudós szerző felügyeletének előnyében nyomdai átfuttatása folyamán, és kifejeztük azt a reményünket, hogy erre azonnal sor kerül. Intézkedtünk továbbá a Kormány elismerésének tolmácsolására Mr. James Prinsep-nek az általa nyújtott értékes segítségért.

1834. február 12. (N° 2) Politikai Levél Bengáliába: Részlet

[A margón:] 1831. március 4. keltezésű levél (N° 3) onnét (116-tól 118-ig; valamint 1831. június 10. keltezésű levél (N° 9), 67. bek. – 1831. aug. 26. (N° 14), §§ 388–395.

Engedélyezzük, hogy Tibetből visszatérően, Mr. Csoma de Koros, a Magyar Utazó, Kalkuttába folytassa útját [proceed] a tibeti nyelvről és irodalomról készülő munkái kiegészítése [completing] céljából. Ő elvállalta, hogy szakkatalógust állít össze [prepare a Catalogue raisonnée /sic/ a Mr. Hodgson Ázsiai Társaságnak adta [made over] tibeti művekről, és két évre havi 100 rúpia fizetést [allowance] kell

kapnia, beleértve az előzőleg járó 50 rúpiát is [*inclusive of the 50 Rupees he previously drew* – tehát nem azon összeg szintjén felül].

52. Helyeseltük azt a pénzsegélyt, amelyben Mr. de Koros-t részesítették [*afford-ed*] tibeti tartózkodása folyamán, és helyeseltük azt a további támogatást, amelyet most önök neki készülő munkái befejezésének [*complete*] lehetővé tételére záros határidőre nyújtottak.

[“H. H. Wilson levele a kormány főtítkárához – Kalkutta, 1832. december 26.”]

[“A kormány levele H. H. Wilsonhoz – Kalkutta, 1832. december 27.”]

[“J. Prinsep levele a kormány főtítkárához – Kalkutta, 1833. január 30.”]

[W. H. Macnaghten válasza James Prinsepnek:]
kelt 1833. február 12.

Uram,

Utasítottak, hogy nyugtazzam múlt 30-án kelt levelének vételét, amely jelenti a társaság képtelenségét azon költség bármely részének fedezésére is, amely Mr Csoma de Koros műveinek kiadásával fog járni.

2. Válaszul utasítottak, hogy levele befejező bekezdésére vonatkozóan értésére adjam: Mr Swinton múlt 27. keltezéssel Mr Wilson-hoz intézett levelének szándékában az állt, hogy tudassa: a kormány magára vállalja Mr Csoma de Koros műveinek kiadását, és engem most utasítottak, hogy tudomására hozzam: a Főkormányzó Ő Excellenciája örömmel hagyja jóvá a levelében megadott becslést.

3. Nyilvánvalóan kíváncsi, hogy a munka a tudós szerző felügyeletének előnyében részesüljön nyomdai átfutása alatt és Ő Lordsága bízik ennek azonnali megkezdésében. Utasítottak még, hogy fejezzem ki önnek a Kormány elismerését azért az értékes segítségért, amelyet a maga részéről nyújtott.

Tanácsosi Kamara [*Council Chamber*] – 1833. február 12. – Udvariassági formula –

W. H. Macnaghten (s.k.) – Kormánytitkár – /Hiteles másolatok/ – ? Hatten [?] – Helyettes Kormánytitkár

F/4/1529 [N° 60524]

[“Alexander Csoma de Kőrös tibeti nyelvtanának és szótárának befejezése - A kormány fizet neki 9812 rúpia összeget – továbbít az Igazgató Széknek 25 példányt mindkét munkából, 1834. febr. – ápr. 1835. Ind. Pol. 1836. márc. 23. 117. fogalmazás – 1836, E/4/747 pp. 241-43”]

India – Politikai Osztály – Pol. 1658 – 60524 – N° 7.

Az 1835. április 20-án kelt levél 38+39-es részei, N° 16. Mr Csoma de Koros tibeti nyelvtanának és szótárának befejezte – mindegyikből 25 példányt küldtünk a Széknek - Vizsgálati Iroda [*Examiner's Office*]

Tartalom [négy tétel]

1835. április 20. keltezésű (N° 16) Politikai Levél Indiából

1834. febr. 12. keltezésű, N° 2. Levél – (52) Csoma de Kőrös ügyét illetően –

38. Miután az Ázsiai Társaság Titkára jelentette Mr. Csoma de Kőrös tibeti nyelvtanának és szótárának befejezését, engedélyezzük, hogy a Kincstárból kiutaljanak [neki; *disbursement*] egy 6412 Rs összeget, amely a kérdéses publikáció elkészítésének a költsége, valamint egy 3400 Rs összeget, amely az eme úriembernek járó fizetési hátralék és térítés ama veszteségért, amelyet ő azoknak az ágenseknek csődjéből kifolyólag szenvedett el, akiknél Mr. Prinsep hivatali elődje betétbe helyezte a Mr. Csoma javára eszközölt magyar átutalást.

39. Megragadjuk ezt az alkalmat arra, hogy az önök Tisztelt Székének megküldjünk a Mr. Csoma de Koros befejezte műből 50 példányt [a bal margón: “az egyes művekből csak 25 példányt kaptak” – névbetűk] és a további részleteket illetően kérjük, hivatkozassunk arra a levelezésre, amelyről ezennel egy másolatot küldünk. [A jobb margón: “Az Ázsiai Társaság Titkárától 1835. jan. 5. keltezéssel D.-nek 12 D keltezéssel. Lajstrom számok 29031”]

Politikai Levél Indiába – 1834. február 12. keltezéssel ((N° 2): Részlet

Levél –től 1834. március 4. keltezéssel (N° 3) – §§ 116-118; valamint – 1831. június 10. keltezésű levél (N° 9) § ... 1831. augusztus 26. (N° 14) §§ 388–395.

Mr Csoma de Koros-t, a Magyar Utazót, Tibetből való visszatérte után engedélyezzük, hogy továbbutazzék Kalkuttába azon művek befejezése [*completion*] céljából, amelyeket a tibeti nyelvről és irodalomról készít. Vállalta, hogy készít egy szakkatalógust [*Catalogue raisonnée*, sic] azon tibeti munkákról, amelyeket Mr. Hodgson [sic] az Ázsiai Társaságnak engedett át, és két évig havi 100 rúpia fizetést [*allowance*] fog kapni, beleértve azt az 50 rúpiát is, amely előzőleg járt neki [*drew* > előzőleg felvett].–

[A lap jobb oldalán: a fentiekől függőleges vonallal elválasztva:] § 52. Jóváhagytuk azt a pénzsegélyt [*pecuniary assistance*], amelyben Mr. De Koros-t részesítették tibeti tartózkodása folyamán, és jóváhagyjuk azt a további segítséget, amelyet most egy korlátozott időszakra nyújtanak neki, hogy lehetővé tegyék számára készülő műveinek befejezését [*complete*].

W. H. Macnaghten Esquire – India Kormánytitkárának, stb. stb. stb. [J Prinsep - hiteles másolat: Trevelyan] [kivágott lap/ok/ = egy Duka, majd Terjék által téves dátummal közzétett, fontos levél hiánya: "J. Prinsep levele W. H. Macnaghtenhez – Kalkutta, 1834. január 5."]

1835. Fort William – Pol. Oszt. – N° 16, április 20. – az Ázsiai Társaság Titkára egy jan. 5. levelének másolata – N° 29.

Jelenti Mr. Csoma de Körös tibeti nyelvtanának és szótárának befejezését [completion], (amelyekből felülvizsgálatra [inspection] továbbít egy példányt) és a munka költsége összegének megfelelően 6412-re csekket kérelem [requests an assignment > igényel] a Kincstár terhére, leírt körülmények alapján javasol 3400 Rs ellenszolgáltatást [remuneration = fizetséget] ennek az úriembernek, ajánlatot tesz a kérdéses mű terjesztésének [distributing] legjobb módjára, és kéri a Korm. utasításait –

Lejegy. per Tamerlane – 1835. nov. 5.

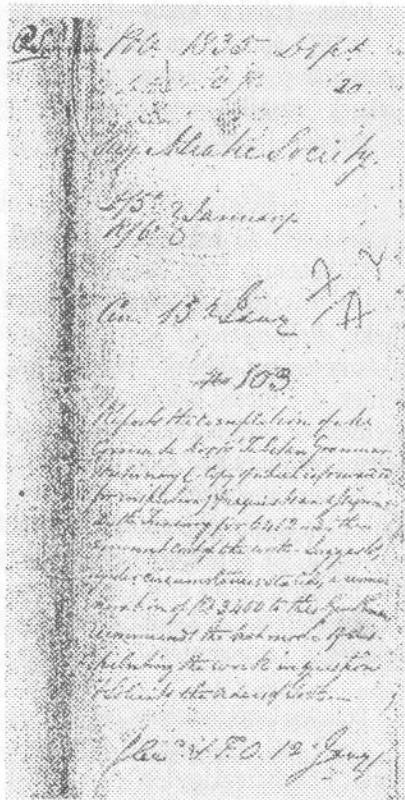
Az Ázsiai Társaság – Titkárának

Uram,

Utasítottak, hogy ismerjem el folyó 5-én kelt levelének vételét, amelyben jelenti Mr. Csoma de Körös tibeti nyelvtanának és szótárának befejeztét [completion], felülvizsgálatra példányt küldvén belőlük. –

2. Utasítottak, hogy válaszul tudassam önnek: a Főkörmányszónak minden oka megvan arra, hogy elégedett legyen azzal a móddal, amellyel ez a körülményes [elaborate] munka befejeződött. – Kérésének megfelelően utasítottak, hogy továbbítsak önnek a Kincstár terhére és az ön javára egy 6412 Rs összegű csekket, amely a kérdéses publikáció elkészítésének költsége. –

3. Utasítottak továbbá, hogy ezennel küldjek önnek a Kincstár terhére és Mr. Csoma de Koras javára egy csekket [draft] 3400 rúpia összegről, amely az eme

úriembernek járó fizetési hátralék és térítés ama veszteségért, amelyet ő azoknak az ágenseknek csődjéből kifolyólag szenvedett el, akiknek a neki eszközölt magyar átutalást az ön elődje betétbe adta. –

4. Ő Lordsága örömmel [cheerfully = vidáman] teljesíti a szerző azon kérelmét, hogy tarthasson meg az ő általa befejezett műből 100 példányt kiosztás céljából ausztriai, itáliai és németországi egyetemek között.

5. Megkívánták tőlem azt is, hogy tudassam önnek, miszerint a Főkörmányszó hálasan fogadja az Ázsiai Társaság ajánlatát mind az Indiai Kormánynak kijáró példányszám szétosztására Franciaország, Anglia és más olyan országok tudós társaságai között, amelyekkel az dokumentációs kapcsolatokat tart fenn [literary communication], mind a megmaradt felesleges példányok elküldésére eladás céljából a Társaság könyvterjesztőinek Kalkuttába és Londonba.

6. Kérjük [requested = felszólítjuk] ezennel, juttasson el hivatalomba a műből 50 példányt továbbításra a Tisztelt Igazgató Széknek. – Felhatalmazzuk továbbá, hogy belátása szerint helyezzen el az Indiai Kormány különböző elnökségei [Presidencies] kollégiumainak könyvtáraiban annyi példányt, amennyit jónak lát. –

7. Ugyanakkor utasítottak, hogy tolmácsoljam önnek a Kormány köszönetét eddig nyújtott segítségéért és azért a segédletért, amelyet a tudós szerző munkásságának hasznosítására nyújt majd még.

8. Ezennel visszaszolgáltatjuk azokat az eredeti dokumentumokat, amelyek levelét kísérték. –

Fort William – 1835. január 12. - Udvariassági formula – W. H. Macnaghten (s.k.) – az Indiai Korm. Titk. /Hiteles másolat/ Ch Trevelyan az Indiai Korm. Titk. -nak

1835 – Fort William – Pol. Oszt. – N° 16 április 20-ról – másolat egy levélről az Ázsiai Társaság Titk.-nak, Fog. jan. 12. - N° 30 – A Mr. Csoma de Koros-nek ajánlott fizetés jóváhagyása – Lejegy. per Tamerlane – 1835. nov. 5. –